

MEDYA SİYASETİNİN YENİ TARZI

-DEĞERLER DİPLOMASİSİ VE ZİHİN YÖNETİMİ-

PROF. DR. NADİM MACİT*

GİRİŞ

Bir dil ve söylem biçimi olarak medya, esas olarak bilgi yayma aracıdır. Medyanın *bilgi yayma* ve *bilgiyi ulaştırma* özelliği, sosyopolitik hayatın ve kültürel değişim süreçlerinin içinde yer almasını sağlamaktadır. İnsan iletişiminin temelini oluşturan söz ve sembollerin, üretilen araçlar eşliğinde biçim değiştirmesi iletişimin alanını, işlevini ve rolünü değiştirmektedir. Kitle iletişim araçları XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üç önemli sıçrama yapmıştır. Video sinyallerinin kaydedilmesini sağlayan aracın keşfi ve elektromanyetik dalgalardan yararlanarak coğrafi konuma göre değişen aralıklarla kurulmuş verici, alıcı-verici ve yansıtıcılar aracılığıyla ses ve görüntü sinyallerinin aktarılması yeni bir dönemi başlatmıştır. Ardından kablo, fiber optik, uydu ve etkileşimli videografi gibi mesaj bırakma sistemleri sayesinde insanlar arasında veya makinelerin iletişime geçmesi yoluyla, daha önce bilinen ve denenilen iletişimden radikal bir şekilde farklı, yepyeni bir iletişim ağı kurulmuştur.¹ Günümüzde ise bütün medyaya ortam sağlayan, mikrodalga ve lazer ışınlarıyla ses, görüntü ve kayıt gibi işlemleri birlikte yapabilen bütünleşmiş bir ağ sistemi² dünya çapında büyük bir iletişim ağı kurmanın yolunu açmıştır.

İletişim teknolojisinin aldığı mesafe, medyayı klasik işlevine bağlı olarak tanımlama imkânını ortadan kaldırmaktadır. Günümüzde medya, sadece “bilgi elde etme ve yayma” etkinliği ve araçları olarak tanımlanamaz. Çünkü yeni bilgi teknolojileri, sadece zaman-mekân sıkışmasına neden olmuyor. Aynı zamanda

* Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal Ekonomik ve Siyasal İlişkiler Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

insanın, hem *büyük ölçekli enformasyon havuzunda* herkesle birlikte hem iletişim ağları yoluyla toplumların hayat tarzlarını ve yönelişlerini denetleyen birkaç gücün kontrolü altında hem de herkesin birbirini ifşa edecek araçlara sahip olduğu şeffaf, bir o kadar da güvensiz bir bağlamda durduğunu gösteriyor. “Zamanı sınırlayıp mekânı küçülten, bireyin ve toplumun hayat tarzını ve eğilimlerini etkileyen kitle iletişim araçlarının en önemli işlevi, bilgiye ulaşmada insanların eşit olmasıdır.”³ Fakat medyanın bu niteliği, meselenin bir boyutunu yansıtır. Bu durum, aynı zamanda herkese özgü ve

herkes tarafından ifade edilen bir bilgi ve kültür ortamının oluşmasını da sağlar. Bununla birlikte medya, elde ettiği ve ürettiği bilgilerle “bireyi, toplumu ve ekopolitik sistemi tanzim etmede önemli bir rolü olan enformatik güçtür.”⁴

Ekopolitik sistemi yayan, biçimlendiren ve denetleyen iletişim ağlarının evrensel boyut kazanması bir söylem ve sosyal bir eylem biçimi olarak tabiatını ve işlevini tartışmaya açmaktadır. Nitekim *global köy*⁵ eğretilmesinden yola çıkanlara göre dünya, *elektronik sağladığı bir kardeşliği* yaşamaktadır. İletişim araçları çoğaldıkça dünya şeffaflaşacak ve insanlık dünya ölçeğinde gerçekleşen barış içinde yaşayacaktır. Bu görüşe karşı çıkanlar ise dünya ölçeğinde ağ oluşturan medyanın, özel hayatı ve kişisel özgürlükleri yok ettiğini, işaretleri ve sembolleri artırarak anlamsızlığı ürettiğini, sınırsız bir gözetleme imkânını uhdesine alan güçlerin eline toplumu köleleştirme fırsatı verdiğini savunmaktadırlar.

İletişim teknolojisinin aldığı mesafe, medyayı klasik işlevine bağlı olarak tanımlama imkânını ortadan kaldırmaktadır. Günümüzde medya, sadece “bilgi elde etme ve yayma” etkinliği ve araçları olarak tanımlanamaz.

Hangi görüşün isabetli olduğunu anlamak için medyanın siyasetle olan bağıni ortaya koymamız gerekmektedir. Çağımızda medya-siyaset ilişkisi üç açıdan değerlendirilebilir: **a)** Bir iktidar biçimi ve kendine özgü söylemi olan medyanın, olayları kamu anlatımına taşıma ve gündem oluşturma tarzını ve dilini çözümlemektir. Çünkü “medya, günümüzde *ekonomik ve politik ağların* ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir.”⁶ **b)** İdeolojilerin itibarını yitirmesine paralel olarak “medya piyasa değerleriyle yönelir”⁷ hâle gelmiştir. İdeolojik cepheleşmenin ürettiği temaların yerini dinî ve kültürel değerler almıştır. Bu değişime paralel olarak zihin yönetim faaliyeti hem bölgesel hem de küresel düzlemde değerler üzerinden yapılmaya başlanmıştır. 1990 sonrası dünyada uluslararası ilişkileri, siyasi algıyı ve stratejik hamleleri tanımlayan en önemli unsurun dinî ve kültürel değerler olduğu bir gerçektir. **c)** 1990 sonrası dünyanın siyasi-stratejik dili ve buna paralel olarak medyanın söylemi değişmiştir. Ekonomik ve teknolojik unsurlara dayanan politika, dinî ve kültürel değerlerle izdivaca girerek yeni bir dil üretmiştir. Dünya sisteminin yeniden oluşumunu anlamak için siyaset-medya iktidarının özünde ortak olan çıkarın ifade edilme biçimini ve sunumunu anlamak önem arz etmektedir.

XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren açıklık, seçiklik ve tutarlık gibi modern temalar, yerini “bulanıklık, belirsizlik ve izafilik” gibi postmodern temalara bırakmıştır. “Postmodern eleştiriyi modernitenin alıp götürdüğü dünyanın yeniden düzen-

lenmesi şeklinde okuyanlar”⁸ değerlerle- kapitalist kültürel mantığın izdivacından türetilen söylemi, *geleneğin icadı* şeklinde takdim etmektedirler. İzafiliğin dipsiz ve biçimsiz dilini, özgürlüğün gereği yaparak insanlığı, ikinci *güç oyununa* malzeme yapmaktadırlar. Belirsiz ve bulanık dili, düşünce olarak sunmanın ne anlama geldiğini E. Gellner şu ifadelerle özetlemektedir: “Postmodern anlayış; kuşğunun içinde çiçeklenen ve anlama erişme konusunda karamsar ve bulanık bir temaşa kümesi hâlinde yansıyan bir edebiyat türüdür. Bir taraftan bütüncül felsefi sistem kuramlarını, derinliğine çözerek onların çöktüğünü müjdeler. Öbür taraftan bilinmezliğe, gizeme büründürerek kendisine büyümlü bir görüntü verir. Bilinmezliğe ve belirsizliğe bürünerek büyük anlatıların⁹ çöktüğünü ilan etmek bir kişinin eline bakarak gelecekte haber veren falcının tavrından farksızdır. Sanki dünya, karmaşık ve belirsiz bir dil oyunu içinde *büyük oyun*na malzeme üretmektedir. İzafiliği ve çok kültürlülüğü yeni dönemin özgürlük kapısı olarak gösterenler, dünyanın yüzyıllık geleceğini konuşuyorlar. Ne korkunç bir çelişki?”¹⁰

Çağımız, tarihî durumun avantajını kullanan güçlerin, siyasi ve dinî değerleri içtimai mevcudiyetin gerçeklerine tekabül etmeyen mesajlara çevirerek kasıtlı olarak kullanıldığı bir döneme tanıklık etmektedir. Medyanın, politik-ekonomik alanın bir parçası olma yönünde giderek *bağımlılığa* dönüşen dili, ortak olduğu veya yaslandığı eko-politik güçlerin adına toplumun inançlarını, tutumlarını, davranışlarını belirleme işini üstlenmiş durumdadır. Bunu test etmenin ölçütünü H. Schiller şöyle ifade etmektedir: Sosyal mevcudiyetin gerçeklerine tekabül etmeyen mesajları kasıtlı olarak ürettiklerinde medya menajerleri, zihin menajerleri olup çıkarlar. Realitenin kusurlu olarak algılanmasına, hayatın gerçeklerini kavrama gücünden yoksun bırakılmış bir şuurun oluşmasına sebebiyet veren mesajlar, zihin menajerleri tarafından kasıtlı olarak üretilmiş yönlendirme amaçlı mesajlardır.¹¹

Siyasi ve dinî değerler üzerinden zihin inşa etme ve yönlendirme tekniği, yeni jeopolitik düzenleme eşliğinde uygulanmaktadır. Bu süreçte Türkiye’nin payına düşen rol ve görev, toplumun tarihî algısına uygun temaları dünya basınına taşıyıp abartarak¹² bölgede yeni bir güç olduğunu yaymak olmuştur. “Yeni Osmanlılık, 2020’ye kadar bölgesel güç, daha sonra ABD’ye meydan okuyan küresel güç” gibi temalaştırma biçimleri, değerler üzerinden üretilmek istenen politik algının tabiatı hakkında fikir vermektedir. Seçilen kavramlar ve bunların kullanımı “güç dengelerinin yeniden biçimlenmeye başladığı dünyanın” verilerine uygun hâle getirilerek kullanılması zihin yönlendirme tekniğini ortaya koymaktadır. İslamcı hareketlerin¹³ dinsizlik olarak tanımladıkları bütün tutum ve duruşları söylemlerinin içine taşıyarak yeni duruma uygun bir duruş sergilemeleri değerler üzerinden sürdürülen politik-diplomatik faaliyetlerin anlamı ve etkisi hakkında bilgi vermektedir.

Toplumun hâkimiyetini elinde bulunduran seçkinlerin, kitleleri kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirmenin vasıtalarından biri olan zihin yönetme yöntemi,

Zamanı sınırlayıp mekânı küçülten, bireyin ve toplumun hayat tarzını ve eğilimlerini etkileyen kitle iletişim araçlarının en önemli işlevi, bilgiye ulaşmada insanların eşit olmasıdır.

1990 sonrası dünyada ve özellikle coğrafyamızda siyasi ve dinî değerler üzerinden yapılmaktadır. 1990 sonrası dünyada görülen değişiklik üzerinde duran G. Corm, siyasetin dinî değerlere büründüğünü ve bu algının kendisini her yerde hissettirdiğini belirterek şu tespiti yapmaktadır: “ABD’nin barındırdığı ekonomik küreselleşme ve teknik-bilimsel buluşların geri dönen din ile yapacağı evlilik uzun zamandan beri görülmeyen bir ihtişama sahip olacaktır. Bu yeni düzene inatla karşı koyanlar; tepkisel, evhamlı, temizlenmesi veya hiç değilse susturulması gereken ıskartalardır. Çünkü onların yeni düzene karşı çıkışı, medeniyet ve onun yararlarını istemeyen dış düşmanlara destek vermektir.”¹⁴

Dinî değerlerin uluslararası politik-diplomatik faaliyetlerin parçası yapıldığı bu süreçte Türkiye, “Arap Baharı” ve benzeri başlıklar altında sürdürülen faaliyetin önemli bir parçasıdır. AB ve ABD gibi dünya güçleri dünya sermayesinin tedricî olarak yer değiştirmeye başladığı dünyayı bu kez dinî ve siyasi değerler üzerinden kontrol altına almak istemektedirler. Fakat borca dayalı ekonomik sistemin kendi içinde yol açtığı kriz bizzat liberal-kapitalist sistemin merkezinde geniş çaplı tepkilerin ortaya çıkmasına neden oldu. Bu durum karşısında medyanın ikili bir dil kullanması¹⁵ zihin yönlendirme tekniği hakkında bazı ipuçları vermektedir. İşte bu makale dinî ve siyasi değerler üzerinden sürdürülen politik-stratejik modelin zihin yönlendirme yönteminin yeni tarzı olduğunu ileri sürmekte ve kitle iletişim araçları yoluyla değerlerin belli bir algıyı inşa etmek ve harekete geçirmek için kullanıldığını göstermeyi amaçlamaktadır.

XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren açıklık, seçiklik ve tutarlık gibi modern temalar, yerini “bulanıklık, belirsizlik ve izafilik” gibi postmodern temalara bırakmıştır.

I.İktidarı Meşrulaştırmanın Yeni Tarzı: Değerler Diplomasisi

İktidar-söylem ilişkisi açısından tarihin her döneminde eylemlere rehberlik eden, inançlar dizisi ve haklılaştırma sistemi vardır. Söz gelimi Emevi iktidarı siyasi eylemlerini ve tahakkümünü cebir ideolojisi¹⁶ ile meşrulaştırmıştır. İktidarı meşrulaştırma biçimi, medya söylemi ve siyasetiyle birlikte yeni bir ivme kazanmış, yöntemi ve araçları değişmiştir. “Medya dünyası, sosyal ilişkiler dünyasını değil, fiziki yakınlıklar ve uzaklıklar arasında kalan dünyayı görsel biçimde üretip, mevcut olan sosyal dünyanın içi boşaltarak”¹⁷ meşrulaştırmaktadır. Her şeyin üzeri örtülerek “muhayyel bir dünya” üretilmekte her şey “Görünüyorum o hâlde varım.” sanallığı altında buharlaşıp gitmektedir. Dünya ölçeğinde sermayenin dağılımı ve yoksulluk arasındaki uçurumun gerçek anlamda konuşulmadığı bir dünyada medyanın durumu normalleştirme görevini üstlendiğini göstermektedir.

XIX. yüzyılda bir meşrulaştırma biçimi ve ikna etme tarzı olarak bilimsel bilginin ve bunun ürünü olan teknolojinin kullanıldığı bir gerçektir. Soğuk Savaş dönemi ideolojik cepheleşmenin sağladığı istikrarı sürdürmek amacıyla karşılıklı olarak kullanılan ideolojik temaların aynı işlevi sağladığını görüyoruz.¹⁸ İdeolojik temalar ve tutumlar 1990 sonrası dünyada itibarını yitirdiği için tedricî olarak dinî ve

siyasi değerlerin öne çıkarıldığını görüyoruz. İdeolojik temaların itibarını yitirdiği ve muhafazakâr eğilimlerin yükseldiği bir dünyada “iktidar türlerini ve uygulamalarını” meşrulaştıracak en işlevsel unsur: Siyasete bürünerek varlığını giderek güçlü bir şekilde hissettiren dinî değerlerdir.¹⁹ Demek ki günümüzde medya siyasetinin yeni tarzına rehberlik eden ana unsur, dinî ve siyasi değerlerdir.²⁰ Politik ve diplomatik faaliyetlerin hem yerel hem de küresel düzlemde değerler üzerinden sürdürülmesi yeni bir siyasi algının üretilmesine yol açmıştır.

Dünyevileşme karşısında yer aldığını ve dünyevileşmenin kamusal alandaki imajlarını yıkmaya niyetlenmiş yeni insan ve iktidar tipi, kapitalist kültürel mantığın bütün temalarına bürünerek ikinci tip dünyevileşme modeli üretmiştir. Medya, İslam-liberal özdeşleşmesi üzerinden servis edilen ve her türlü tutkuyu değer içerikli ve görüntülü etiketler üzerinden pazarlamanın yolunu açmıştır. Dolayısıyla bu sürecin pazarlamasını yapan medya özgürlüğe karşı özgürlük, dine karşı din, devlete karşı devlet, hukuka karşı hukuk üretmeye katkı sağlamıştır. Sosyopolitik kırımlar karşısında toplumsal tepkiyi kontrol etmek için haber mülkiyeti²¹ ele geçirilmiş, her defasında toplumun din algısına uygun kelimeler seçilip, hassasiyetler üzerinden dinî-siyasi kurgular imal edilerek toplumun kontrol altında tutulduğu görülmektedir. Medyanın esas işlevi yasama, yürütme ve yargı erklerini denetlemek ve eleştirmektir. Fakat gerek içinde bulunduğu ağ, gerekse çıkarını takip etme arzusu gereğince bu görevini yerine getirme yerine siyasi ve içtimai bir eylem biçimi olarak değerlere dayalı bir söylemi kullanarak iktidarın yanında yer almayı tercih etmiştir. Bu durum, iktidarın uygulamalarını hukuki olarak değil de değerler üzerinden geliştirilmiş siyasi algı yoluyla meşrulaştırmasına zemin oluşturmuştur.

AB ve ABD gibi dünya güçleri dünya sermayesinin tedricî olarak yer değiştirmeye başladığı dünyayı bu kez dinî ve siyasi değerler üzerinden kontrol altına almak istemektedirler.

Elbette ki medya, eleştiri görevini, ancak demokratik kuralların işlediği bir ülkede yapabilir. Bu doğru. Fakat “medyanın içine girdiği ekonomik ve politik ağ” bu işlevi yerine getirme konusunda uygun bir konuma sahip olmadığını göstermektedir. Hâlbuki kitle iletişim araçlarıyla yapılan eleştirinin etkisi, ülkenin siyasi hayatında yalnızca kamuoyu oluşturmak yoluyla olabilir. “Eğer medya asli görevine uygun bir yapı içinde olsa diğer erkler, medyayı yalnızca medya yoluyla eleştirebilirler. Bunun dışına çıkamazlar. Çıktıkları takdirde müdahaleleri, ister yasama ister yargı isterse yürütme yoluyla olsun bir yaptırıma dönüşür. Bu da ancak medyanın suç işlemesi ya da siyasi dengesizlik ürettiği durumlarda olabilir.”²² Dolayısıyla medya, kendisine müsaade edilen alanın farklı yorumlarını yapan, bunu yaparken de sembolik unsurlar ve tutumlarla nerede durduğunu gösterme ve vurgulama ihtiyacı duymaktadır. Bu durum gösteriyor ki bilgi ve kültüre erişimi kolaylaştıran medyanın her şeyi şeffaflaştırdığı, dolayısıyla siyasi örgütlenmenin giderek demokratikleştiği iddiası gerçeği yansıtmıyor.

İdeolojik cepheleşmenin ürettiği içe kapanma, istikrar ve kontrol sistemi 1990 sonrası süreçte dağılınca, yeni dünya düzenin daha şeffaf, katılımcı ve özgürlükçü olacağı ve bu durumun *demokratikleşme dalgasına* yol açacağı görüşü benimsenmiştir. Günümüzde domino etkisiyle açıklanan jeopolitik düzenleme, medya tarafından *demokratikleşme dalgası* şeklinde sunulmaktadır. Bu durum, medya gücünü elinde tutan büyük şirketlerin politik ve ekonomik bağlantılarına uygun düştüğünü gösterir. Çünkü medya, ekonomik ve politik iktidarların yönettiği siyasi araçlardır. Böyle bir uyumu yakalayan medya, siyasi alanı etkileme yönünde önemli bir rol oynar. Çok yönlü bir ağ zeminine sahip olan medya sadece bilgi

Medya, İslam-liberal özdeşleşmesi üzerinden servis edilen ve her türlü tutkuyu değer içerikli ve görüntülü etiketler üzerinden pazarlamanın yolunu açmıştır.

iletmiyor. Aynı zamanda bilgiyi işliyor, kayıt altına alıyor ve denetliyor. Medyanın ulaştığı bu nitelik, devletler arasında yaşanan güç mücadelesini kara, deniz, hava bağlamından çıkarıp “zihin inşa etme ve yönetme alanına” taşıyabilecek durumdadır. Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde yaşanan olaylarla ilgili olarak haberlerin seçimi, mesaj iletmeye dönük kavramları *temalaştırma*²³ biçimi, bir görüş bildirmekten daha çok, belirlenmiş bir görüşü telkin etmeye yönelik olduğunu göstermektedir. Zaten iktidarın zihin denetimi ya ikna yoluyla ya da diğer iletişim biçimlerini arzular, istekler, planlar ve inançlar gibi bilişsel koşullar altında üzerinde kontrolü sağlamak yoluyla gerçekleşir.²⁴

Bilgi sistemlerinin artması ve her türlü bilginin pazarda dolaşmaya başlaması “politik oyunun kurallarını hem karmaşık ve belirsiz hâle getirmiş hem de denetleme ve kontrol etme politikalarının tekniğini ve tarzını değiştirmiştir.”²⁵ Bölgesel ve kültürel algılara uygun düşen temaları öne çıkartan küresel güçler, *etkileme ve yönlendirme* politikalarını değerler üzerinden sürdürmeye başlamışlardır. Görsel ve yazılı basında *dinî ve kültürel temaların* yoğun bir şekilde yer alması sadece yeni bir insan ve toplum düzenini haber vermiyor, aynı zamanda postmodern medyanın içeriğini ve tekelleşme biçimini anlatıyor. Siyasi yozlaşmanın bir sonucu ve rekabeti belirleyen hızın ürettiği ivedilik kültürü, bilgiyi buharlaştırmakta ve denetimi zorlaştırmaktadır. İdeolojik temalardan bıkan ve geleneğe karşı özgünlüğünden kopmuş bir tavırla ilgi gösteren yeni insan tipini etkilemek ancak, dinî ve kültürel değerlere bürünen siyasetle mümkün olmaktadır. Bu yeni durumu keşfeden güçler, hem kendi toplumunu yönlendirme hem de dış politikasını daha etkili hâle getirmek için muhatap aldığı toplumların değer algısına uygun bir söylem geliştirmeye başlamışlardır. ABD’nin kurduğu dinî özgürlükler bürosu ve AB’nin sürekli olarak “din algısını harekete geçiren temaları”²⁶ mesaj iletmek için seçmesi politik-diplomatik tablonun oluşan tabiatı üzerine bir fikir vermektedir.

Postmodern kapitalist mantığa göre bir olayın ve olgunun gerçekliğine ulaşmak önemli değildir. Önemli olan herhangi bir alanda verimliliği sağlayan şeyi keşfetmek ve onu verimli bir şekilde kullanmaktır. Dolayısıyla bilgi elde edilen ve ulaşılan sermayedir. Böyle bir anlayışın aracı ve taşıyıcısı olan medya, insanları uzaktan aydınlatıp demokratik tartışmaya zenginlik kazandırmaz.²⁷ Sadece tutkuları harekete

geçirerek verimliliği artıracak işlevsel araç ve tutumları pazarlar. Bu nedenle onlar için “medyatik fırtınaya yol açan ya da yaşanan bir olay her şeyden önemlidir.” Esasen toplumun biriken enerjisini boşaltan programların ve buna uygun konuşmacıların düzeneğine kilitlenmiş medya, toplumsal algıyı cezbetme adına her şeyi basitleştirir. Bu durum, her şeyi herkesin konuştuğu bir alanın üretilmesini sağlar. Nihayetinde medya bize şunu söyler: Ne söylersen gider ne üretirsen müşterisi bulunur. Yeter ki duruma uygun bir sözün ve tüketime sunulacak bir malın olsun. Pazarın ve kârın egemen olduğu bir zeminde her türlü değer, kullanıma olan uygunluğu nispetinde bir anlam ifade eder.

Basını bir araç olarak kullanmak isteyen siyasetçi ya da siyasetçiyi kullanmak isteyen basın *arasındaki* ilişki politik ve ekonomik beklentilere eşlik eder. Keza geniş halk kitlelerine seslenen basın, sıradan günlük olayları öne çıkarır, insanın ilgisini çeken her olayı ve olguyu kullanır. Amaç bir duruma açıklık kazandırmak değil, bizim acı ve tatlı bir maceraya şahit olmamızı ve ona katılmamızı sağlamaktır.²⁸ Gündemdeki yıldızların tutkuları, sevinçleri, dramları ve yaşama biçimleri üzerine odaklanır. “Medya yöneticilerinin basın dünyasından daha çok girişim dünyasından gelmesi bilginin gerçekliğine daha az duyarlı”²⁹ bir bakış açısının öncelenmesi anlamına gelir. Verimli olan ve kullanılmaya elverişli olan ise gündemin konusu odur. Bunların tümünü yaparken dikkate aldığı tek husus, ekonomik çıkar ve siyasi güçtür. Kapitalist kültürel mantığın tabiatı ve bunun ürünü olan medya, başka türlü davranamaz.

Elbette ki medya, eleştiri görevini, ancak demokratik kuralların işlediği bir ülkede yapabilir.

Her dünya sistemi, bir dil sistemidir. Her sistem değişimi ise bir dil değişimidir. Dil, güç ve kimlik arasındaki bağlantı, dünya sistemini oluşturan ana unsurlardır. Modern dünya sistemi ve değişimi, değişen ve dönüşen dilin içinde saklıdır. Böyle bir şey zaten dille ifade edilir. Dünya sistemini, şeffaf ve dolaysız olarak ifşa eden dildir. 1990 sonrası dünyada siyasi algı ve eylemi biçimlendiren dilin, ideolojik içeriği zayıf, kültürel içeriği daha güçlüdür. Fakat aynı zamanda bu dil; uluslararası kitle kültürüne dönüşmüştür. Belirsizliği içinde taşıdığı için her şeyden bir parça taşır. Çünkü çağın dil anlayışı değişmiş ve bu değişim din diline, politik ve ekonomik dile yansımıştır. Çağın dilini değiştiren düşünürlerdir, fakat bunu hayatın farklı alanlarına taşıyanlar büyük devletler, politikacılar, şirketler ve iletişim ağlarıdır. Gazetelerdir, dergilerdir.³⁰ Dünyanın nereye doğru gittiğini ve dünya siyasetinin hangi yönde şekillendiğini görmek isteyen gazetelerin manşetlerine, dergilerin ana konularına, televizyonların temalaştırdığı kavramlara bakmalıdır. Çünkü medya dilin, en fazla ısınarak şeffaflaştığı bir alandır.

Ülkemizin en komik adamları stratejistler, bize eski hikâyeleri aktarıyorlar. Günümüz dünya sistemi, engellenemez şirketlerin piyasa ekonomisi adına uydurdukları ve kurallarını kendilerinin koydukları politik dile eşlik etmektedir. Belirtilen dil, merkezî devletlerin lehine her şeyi çarpıtmakta ve yoksulluğu sistemin ‘kendini koruma refleksi’ olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte çok yönlü şirketler, sadece ekonomik çıkarın değil, fikirlerin ve değerlerin taşıyıcılığını yapmaktadırlar. Sadece bu veri bile dünya politikasının değiştiğini göstermektedir. Böyle bir dili

anlama, yani fırsatı ve riski değerlendirme konusunda yetersiz kalanlar, klişelere, aşınmış eğretilmelere, bayat kullanımlara başvurdukları için, bağlı oldukları düşünceyi ve **dili çürütmektedirler**. Farklı düşünceleri sıradanlaştırmakta ve eleştiri geleneğini öldürmektedirler.

Fikrî ve siyasi dili çürümüş bir milletin ve toplumun “politik-stratejik aklından daha doğrusu dünyasından” bahsedilemez. Aklını kaybeden fert gibi, kültürünü kaybeden toplumlar ve milletler de cinnet geçirirler. Boşlukta yaşayan insan, kriz anında ilk aklına geleni yapar. Annesini kesen, çocuğunu ateşte pişiren insanları kargo kültürün mecnunları olarak tanımlamak kolaydır. Çünkü bunlar birer sonuçtur ve yapılan sadece olayı konuşmaktır. Fakat neden bu cinnet; terk edilmişliğin, aldatılmışlığın ve ezilmişliğin, “seni özgürleştireceğim diye savaş ilan eden egemen güçlerin” işlediği katliamların ürettiği sahte söylemin ürünü olarak görülmesin? Hemen eşliğimizin dibinde akıtılan kanı meşrulaştırın şey nedir? Bunu meşrulaştırmak için hangi gerekçeler ve araçlar kullanılıyor? Bunların mutfağı neresi, garsonluğunu yapanlar kimler, ne adına ve hangi amaç için yapıyorlar? Sıralanan soruların cevabı üzerinde düşünmek, yeni savaşın adını koymamızı ve anlamamızı sağlayacaktır: Yeni savaşın adı: Zihinleri ele geçirmektir. Yeni stratejinin adı: Değerler üzerinden zihin inşa etme ve yönlendirme faaliyetidir.

Her dünya sistemi, bir dil sistemidir. Her sistem değişimi ise bir dil değişimidir. Dil, güç ve kimlik arasındaki bağlantı, dünya sistemini oluşturan ana unsurlardır. Modern dünya sistemi ve değişimi, değişen ve dönüşen dilin içinde saklıdır.

Politik imaj imalatının, kullanımının ve yeni toplumsal sınıf oluşumunun tam orta yerinde olgunlaşan postmodern söylem, evsiz barksızlığı, işsizliği, artan yoksulaşmayı, dışlanmayı ve benzerlerini, öz güven ve girişimcilik türünden sözde geleneksel değerlere başvurarak haklı göstermeye çalışan bir retorik hâkim değer sistemi olarak etikten estetiğe kayışı gönül rahatlığıyla alkışlamaktadır.³¹ Her şeyi görüntünün ve imajın aracı yapan postmodern algı uluslararası kültürü millî kültürün yerine ikame ederek ve her türlü

dinî-etnik tutumu tek başına varoluşun ölçüsü hâline getirerek toplumsal düzeni *babel kulesine* çevirmektedir. Bunu öteki devletlere özgürlük ve çok kültürlülük adı altında telkin eden güçler kendilerine gelince uluslaşmanın önemine atf yaparak postmodern belirsizliğe karşı direnmeyi sağlayacak tedbirlerden bahsetmektedirler. Kaldı ki **uluslararası kültür denilen şey, özel bir toplumun veya toplumlar blokunun özel kültürünü evrensellik kalıbına yerleştirdiği ve bunu tüketim ve iletişim araçlarıyla yaydığı kültürdür. Bu, her şeyden önce öteki adına reddettiğini kendi adına kabul etmektedir. Bu da gösteriyor ki felsefi kaygının ötesine düşen postmodern politik duruş, özgürlüğün temeli olan tercihi değil, baskıyı kutsamaktadır.** Bir toplumun tasavvur biçimlerini, yani varlık, bilgi, değer ve hatta estetik anlayışını, ekonomik ve teknolojik üstünlüğe dayalı laf etme hakkını kullanarak tarih dışı göstermenin başka bir anlamı yoktur. Kaldı ki aşırı nitelemelerle kutsanan kültür, insanın en yakın ihtiyaç

çemberinin temalarını ve simgelerini hayatın biricik amacı olarak sunar. Bu yönüyle postmodern kültür: Yeme, içme ve eğlenme kalıplarından ibaret kalır.

Kültür, sadece sosyal hayata anlam yükleyen amelî kalıplar değil, aynı zamanda bir toplumun dünya kurma etkinliğini ifade eden bilgi, akıl ve dildir. Oysa **postmodern kimlik tanımında, öznenin sabit ve kalıcı bir kimliği olmadığı, öznenin değişik zamanlarda değişik kimliklere büründüğü, bu çelişkili kimliklerin bütünleşmediği görüşü yer alır.**³² Çelişkili kimliklerin bütünleşmediği ifadesi, farklı kültürleri tanıma anlamında değil, farklı kültürel kimlikleri paylaşan insanların birlikte yaşayabileceğini zihinlere yerleştirme anlamında kullanılmaktadır. Dünyanın yeniden yapılandırılması sürecinde politik pratiğe elverişli bu söylem; bir taraftan millî kültürleri parçalamanın felsefi metinlerini oluştururken, diğer taraftan dönüştürücü araçlar eşliğinde toplumları değiştirmenin bütün yollarını kusursuzca işletmektedir. **Bütün söylenenleri tersine çevirip çok kültürlü-çok dinli anlayışı temsil ettiğini söyleyen toplumlara uyguladığımız zaman, elimizde karşılıksız bir çekin kaldığını görürüz.** Keza “yoksulluk ve evsiz barksızlık estetik haz duygusunu tatmin için sunulduklarında etik, gerçekten de estetik tarafından boğulur; bu da peşinden bir acı meyve gibi karizmatik politikayı ve ideolojik aşırılığı beraberinde getirir.”³³

Eğer herhangi bir bilgi sistemini, akıl ve dilin de tikel olduğu görüşünü doğru kabul edersek, özel bir kültürün araçlar eşliğinde farklı kültürel sistemleri dönüştürme eğilimini izah etmekte zorlanırsınız. Üstelik **kendi sınırlarını aşarak insanlığı bütünleştirme adına özel bir kültürü evrenselleştirme girişimi, diğer milletleri akılsız ve dilsiz görmektir. Kültürel anlamda uluslararası yörünge içine dâhil olmak, kaçınılmaz olarak ötekini yok sayma ve tarihin dışına atma anlamına gelmektedir. Çünkü iletişim ağlarının etkin biçimde kullanımı, merkezde yer alan güçlerin elindedir. Dolayısıyla burada iletişim ve etkileşim değil tek taraflı biçimlendirme ve belirleme söz konusudur.** Kaldı ki insanlığı daha özgür ve müreffeh kılacağı söylenen değerlerin neler olduğu açık değildir. Acaba telkin edilen küresel ve siyasi değerler, insan hayatını anlamlı kılan hukukta eşitlik, özgürlük ve katılım gibi olumlu sayılan türden midir, yoksa özel bir kültürün araçlar eşliğinde diğer kültürleri tarihten silmesi veya hepten yok etmesi midir? Belirtilen mantık açısından gerçek değerlerin petrol ve tabii kaynaklar olduğu açıktır. Dinî ve siyasi değerler, bu hedefe kolay ulaşmak için toplumların zihin şemasına göre üretilen ve kullanılan kalıplardır.

Çağın dilini
değiştiren
düşünürlerdir,
fakat bunu hayatın
farklı alanlarına
taşıyanlar
büyük devletler,
politikacılar,
şirketler ve iletişim
ağlarıdır.

II. Zihin Yönetimi: Bir Fetih Aracı Olarak Siyasi ve Dinî Değerler

Zihin yönlendirme, toplumun kültürel algısını ve yaşantı tutkusunu harekete geçiren mitlerle gerçekleştirilir. Günümüzde *bireyselliğe* aşırı vurgu, tarafsızlık, insan tabiatının ayrılmaz gerçekliği olan tutkular, işlerin güzel gittiğini göstermeye yönelik olarak üretilen kurgular, iletişim araçlarını yaygınlaştırarak bir elde toplama,³⁴ din karşıtı eğilimlerin baskısı altında kalan kesimleri *dinî temalar ve özgürlükler*, üzerinden

siyasi tutum almaya davet etme, politik imaj üretme zihin yönlendirme tekniğinin unsurlarından birkaçıdır. Bunların hangisinin zihin yönlendirmede etkili olduğu çağı tanımlayan fikrî-siyasi dil sistemine göre değişir. 1990 sonrası dünyada değişen dünya dil sisteminin mantığına uygun olarak dinî ve siyasi değerlerin öncelikli bir yere sahip olduğu bir gerçektir.³⁵ Günümüzde dinî kimlik her şeyin üzerine çıkmış durumdadır. En çok konuşulan ve gündemde yer alan konuların başında dinî hareketler, dinî merkezler ve din-siyaset zemininde rol oynayan kişiler yer almaktadır.

Soğuk Savaş döneminde istikrarı sağlamanın yolu ideolojik cepheleşmede görülmüş ve bu aşırı temalarla kullanılmıştır. Bölgesel düzeyde kontrolü sağlamanın

Fikrî ve siyasi dili çürümüş bir milletin ve toplumun “politik-stratejik aklından daha doğrusu dünyasından” bahsedilemez. Aklını kaybeden fert gibi, kültürünü kaybeden toplumlar ve milletler de cinnet geçirirler.

en kullanışlı aracı olarak terör görülmüş ve uygulamaya koyulmuştur. Günümüzde terör unsuru yine elde veya yedekte tutulmakla birlikte dinî ve etnik kimlik inşa etme ve kullanma yöntemi daha öncelikli bir yere sahiptir. Sert gücü masada tutan zihin menajerleri, iletişim ağlarının gelişmesine paralel olarak yumuşak gücü devreye sokmuşlardır. Balkanlar’da, Kafkasya’da, Orta Doğu’da çeşitli renk, desen ve mevsimlerle ifade edilen kalkışma hareketlerinin iletişim ağları üzerinden gerçekleştirildiği ortadadır. Kalkışma hareketlerini belirleyen ve tanımlayan ana unsur: Siyasi ve dinî değerlerdir. İnsanların zihni algılarına ve beklentilerine uygun düşen temaların, sembollerin kullanılarak kitlelerin yönlendirildiği bir gerçektir. Günümüzde uygulanan jeopolitik düzenlemenin dilini, kelimelerin anlam değerleri açısından yapılacak bir tahlil karşımıza, dinî ve siyasi değerlerin anlam sınırlarının dışına taşınarak kullanıldığını çıkaracaktır.

İnsan zihninin yönetimi bir çeşit fetih aracıdır ve³⁶ bu bir planlama ve iktidarın kullanılmasına yetenekli kaynaklara sahip olma meselesidir. Bu kaynaklar sıklıkla ekonomik güç, toplumsal konum, mevki, statü, otorite, bilgi, uzmanlık ya da ayrıcalıklar yahut başka bir grubun, gücün yalnızca üyesi olmak gibi toplumsal olarak değerli addedilen, ama eşitsiz olarak dağıtılan yüklemelerden ya da iyiliklerden oluşur.³⁷ Belirtilen yüklemeler ve “iyiliğe” sahip olan aktörün belli bir görevi (amaç) başarabilmesi için başvurması gereken yolları belirlemesi (strateji) ve bunu uygulayabilmek için gerekli olan özel ve ayrıntılı faaliyetlerin (taktikler) planlamasını yapması gerekmektedir. Herhangi bir konuda yönlendirme yapabilmek için o konunun niteliği, bilgi ve tahminler, amaçlanan hedef ve buna uygun olan medya aracının seçimi, zamanlama ve izlenmesi gereken program, medya planını oluşturmak gerekli hususlardır. Bir ürünün veya bir siyasi ve dinî hareketin reklamı, bir olgunun üzerini örtme ve yahut açık hâle getirme faaliyeti içeriği ve araçları belli bir ölçüde değişmesine karşın aynı süreçlere ihtiyaç duyar. “Haber akışını kontrol altında tutmak, beyinleri amaca uygun ideallerle doldurmak, yazılı ve sözlü basına hâkim olmak, gazete ve televizyon istasyonlarının belli amaçlar doğrultusunda çalışmasını sağlamak, yönlendirme sürecinde etkin ve belirleyici rol üstlenmek zihin yönetiminin en etkin olanları arasındadır.”³⁸

Günümüzde yeni bilgi teknolojilerinin ortaya çıkması ve ekonomik faaliyetlerle bütünleşmesi haberleşme ve kültürü içine alarak eritmek isteyen bir siyasi algının yükseldiğini görüyoruz. Dolayısıyla zihin yönetimi faaliyeti “küresel tek bir alan” üretme gücüne ve becerisine sahip güçlerin eline geçmektedir. Nitekim iktidara yönelik muhalefet hareketi ve buna karşı iktidarın sahnelediği tavır bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye değişmektedir.³⁹ “İran, Libya ve Suriye gibi devletleri devlet destekli terörizmle mahkûm etmek için herhangi bir sav ortaya koymak, gerekçe göstermek şart değildir. Fakat ABD ve onun himayesindeki devletlerin modern çağın vebası sayılan terörizmi örgütleyip uygulamaya geçirmekteki önemli, hatta başat rollerinin tartışılması dehşetle ve küçümsemeyle karşılanmakta ve bu konuda sunulan kanıtlar ne kadar inandırıcı olursa olsun ilgisiz görülerek yok sayılmaktadır. Dolayısıyla bir hareketin ya da bir devletin zalim ve cani olması durduğu yere, dâhil olduğu stratejik denkleme göre değişmektedir.”⁴⁰ Günümüzde “Arap Baharı” üzerinden sürdürülen politika belirtilen çelişkiyi somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Eğer Libya ve Suriye iktidarı muhaliflere yaptırım uygularsa adı, terörist devlet olur. Fakat aynı şeyi Batılı bir devlet yaparsa teröristlere karşı huku ve düzeni korumuş olur. Böyle bir çelişkiyi çözümlenemeyen söylem-iktidar ilişkisini ve söylemin içeriğini belirleyen ana unsurun ne olduğunu görmeye ihtiyaç duyar.

Her zaman önemini koruyan ekonomik güç çağımızda giderek yayılan, farklılaşan ve her alana sıranca iletişim ağlarını yanına alarak yeni bir boyut kazanmıştır. Bu güçlere sahip olan *egemen devletler dünyayı düşünce polisiyle yönetmenin*⁴¹ tekniklerini uygulamaktadır. Demek ki önemli olan özgürlük değildir. Önemli olan *üretilen özgürlük algısı* ve buna göre şekillenmesi gerekenlerin uyum göstermesidir. “İnsanların zihinlerini içtimai, iktisadi ve siyasi düzenin düzenlemelerine erdemli bir bağlılık gösterecek biçimde eğitmek”⁴² esas alındığı için halk bir tüketici ve gözlemcidir. Halkın başka yerlerde hazırlanan politikaları onaylama hakkı vardır. Eğer bu sınırlar aşılsa demokrasi krize girer. Dünyevi ilgilere atf yaparak durumu kontrol etme her zaman beklenen sonucu vermemiştir. Bunun içindir ki değişen dünya dil sistemine uygun olarak siyasi ve dinî değerler zihin yönetme faaliyetinin parçası hâline getirilmiştir. *Değerleri* siyasi söyleminin parçası yapan yumuşak güç, dinî temaları ve dinî-siyasi epistemik ve politik cemaatleri uluslararası ekonomik ve teknolojik güce ekleyerek şuurlu paketleme ve yönlendirme politikasını uygulamaktadır.

Baskı yöntemlerinin işlemediği, fakat eşitsiz sosyal bölüşümün, yoksulluğun ve haksızlığın olduğu bir topluma karşı “siyasi ve dinî değerleri” kullanarak yönlendirme tarzı 1990 sonrası dünyanın ana temasıdır. Bunalım içine düşmüş toplumun sorunlarını kaşıyan, ancak bu yönde hiçbir katkı sağlamayan güçlerin medya üzerinden sürdürdüğü zihin yönlendirme tekniği; hedef toplumun yaşadığı sorunları dile getiren muhalifi de kendi faaliyetinin içine katmayı gerektirir. Sosyal kontrol

Günümüzde dinî kimlik her şeyin üzerine çıkmış durumdadır. En çok konuşulan ve gündemde yer alan konuların başında dinî hareketler, dinî merkezler ve din-siyaset zemininde rol oynayan kişiler yer almaktadır.

aracı olarak zihin yönlendirme, etkili teknikleri oluşturma, rafine etme ve ustaca kullanmaya ihtiyaç duyduğu için bu işi üstlenecek kişiler, toplumun saygı duyduğu, dinlediği insanlar arasından seçilir.⁴³ Bunlar insani etkinliğin her sahasına sızarak yayılır. Bilgi akışını sağlayan sistem ne denli kapsamlı ve işlevsel olursa yayılma ve etkileme alanı da o kadar geniş olduğu için çoğu kere “sistemi oluşturan aktörler bile” ortaya çıkan enerji karşısında hayrete düşerler. Özel eğitimler aracılığıyla planlanan jeopolitik düzenleme faaliyetinin Kuzey Afrika ve Orta Doğu kanadında yaşanan “domino etkisi”, üretilen politik-stratejik modeli üretenleri bile hayrete düşürmüştür. Zaman mekânı kenetleyen iletişim ağları oluşturulan algı kalıbını anında harekete geçirebilmiş ve egemen güçlerin eski ortaklarını iktidardan düşürmeyi başarmıştır.

Günümüz dünyasında yaşanan kıyasıya mücadeleyi tetikleyen ana unsur millî çıkar olduğu hâlde, dinî ve kültürel değerlerin öne çıkarılması siyasi algının ve araçlarının değiştiğini gösterir. Eğer “iktidar açısından üstün olduğuna inanan bir güç,

aynı zamanda akıl, ahlak ve medeniyet açısından da üstün olduğuna inanıyor ve öteki toplumlar üzerinde üstünlük kurma hakkına dair şüpheleri azaltarak işgali makul hâle getiriyorsa”, burada söz konusu olan ittifak değil ötekini kendi politik ve ekonomik çıkarlarına bağlamaktır. Bu, bir çeşit kontrol altına alma, zihin yönetme türüdür. Gizlenen ya da çarpıtılmış kavram ve fikirlere dayalı olarak zihin yönlendirme, gücü elinde tutan iktidarların ve seçkinlerin, kitleleri kendi amaçları doğrultusunda biçimlendirme vasıtalarından biridir. Bu bağlamda zihin yönlendirme bir çeşit fetih aracıdır.⁴⁴ “Kamuya ait bilginin, inançların, tutumların, normların, değerlerin, ahlakın ve ideolojilerin imalatçısı” konumunu elde etmiş herhangi bir grubun simgesel iktidarı, aynı zamanda bir ideolojik iktidar biçimi olarak işlev görür.⁴⁵ Fakat bu durum, toplum tarafından ortak paylaşılan düşünce ve algının çarpıtılarak ötekini denetlemek ve tanımlamak için kullanıldığı zaman

Günümüzde uygulanan jeopolitik düzenlemenin dilini, kelimelerin anlam değerleri açısından yapılacak bir tahlil karşımıza, dinî ve siyasi değerlerin anlam sınırlarının dışına taşınarak kullanıldığını çıkaracaktır.

denetleme biçimi, hayati endişelere neden olan baskıya dönüşür. “Böyle bir ortamda iktidar seçkinlerinin lehine olan enformasyonun seçilerek aktarılması ya da onların aleyhine olan enformasyonun kısıtlanması yoluyla iletişimin tarafgir olması sağlanabilir.”⁴⁶

Ülkemiz, 1990’dan itibaren dinî ve etnik çoğulculuk söylemi ve uluslararası örgütlerin kısılcı altında yapay bir gündemle uğraşmaktadır. 1993’ten itibaren siyasi gündemi incelersek, konuların değişmediğini, ancak iktidar ve muhalefetin yer değiştirdiğini görürüz. Yumuşak güç kullanımının önemli bir sürümü olan yönlendirmenin temel göstergesi, çoğunluğun çıkarı doğrultusunda oluşturulmamış bir düzenin devamını ve alternatif sosyal düzenlemelerin gündem dışına itilmesini sağlamaktır.⁴⁷ 1980 öncesi tecrübeye sahip olan milletimiz, ince kavramlar eşliğinde sahnelenen yönlendirme politikalarını görmüş ve buna karşı duruş sergilemiştir. Ne var ki bu kez, milletimizin genlerine kadar nüfuz eden din unsuru devreye sokularak

ince ayarlı bir yönlendirme uygulanmaya konulmuştur.

Yumuşak gücün ana unsurunu oluşturan kamu/değerler diplomasisi, hedef toplumu yönlendirme ve kontrol altına alma faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişim araçlarının yaygınlık kazandığı günümüz dünyasında hükûmetler arasındaki ilişkiler yerine toplumsal aktörler, dinî-politik hareketler ve çıkar grupları geçmektedir. Devlet gücü yerine kamu diplomasisinin ağırlık kazandığı günümüz dünyasında devlet gücü/kamusal diplomasi yan yana⁴⁸ ülke çıkarlarına hizmet ettiği hâlde, ülkemizde toplumun değerlerinden bahseden ve bu çerçevede örgütlenen bazı dinî-politik hareketlerin toplumu yönlendirme görevini üstlendikleri görülmektedir. “İktidarın icrası basitçe bir eylemin herhangi bir biçimi değil, bir toplumsal etkileşim biçimi olduğu için” her türlü iletişim aracı “belli ideolojik/siyasi algı ve bakış” çerçevesinde kullanılmaktadır.⁴⁹ İletişim ve söylem yoluyla etkinlik alanını genişleten iktidar biçimlerinin devlet rolünü üstlendiği imajına bürünmesi ve güç bloklarının farklılaşması ülkemizin dışarıdan yönlendirilmesini kolaylaştırmaktadır. Devlet kurumlarının belli kesimlere karşı açık, belli kesimlere karşı ise kapalı ve duyarlı davranması, en azından böyle bir izlenim vermesi “iktidar faillerinden” korkuyu beraberinde getirmektedir. Bir söylem üretilerek diğer söylemler üzerinde devlet gücüne dayanarak üstünlük kurma ve sonuç alma politikaları medyayı “duruma uygun söz söyleme” tutumuna çekmiştir.

Hedef toplumu ikna etme, kalbini kazanma yeteneği olarak tarif edilen kamu diplomasisi, kendi değerlerini başkasının paylaştığı değerlere dönüştürmek temelinde yürütülür. Kendi değerini başkasının değerine dönüştürmek, kültürel değerleri tanıtmaya araçlarına, kurumlarına, ekonomik kaynaklara, çekici unsurlara ihtiyaç duyar. Dil öğrenim merkezleri, spor, müzik, markalar, turistik merkezler algı değişimini gerçekleştirmenin ilk akla gelen araçlarıdır.⁵⁰ Belirtilen güç kaynakları ve araçlarını en güçlü şekilde kullanan ABD’dir, ikinci sırada AB gelir.⁵¹ Bunların insanları ve toplumları kendi çıkarlarına uygun düşen bir doğrultuda yönlendirme konusunda başarılı oldukları, modern tarihin önemli olgularından biridir. Fakat bu duruma eklenmesi gereken önemli bir husus var: Küresel güç denkleminde etkin olan güçlerin dış dünyaya dönük olarak uyguladıkları politikaların ortakları ve belli bir stratejik hamle için “seçenek olarak kabul edilen dinî-siyasi grupların” kendilerine tabi olanlarla girdikleri biçimsel diyaloglar ve göndermeler yoluyla kamusal söylemlerde inisiyatif alabilirler.

Pentagon, Türkiye’den katılan bazı yetkililere küresel eroin tüketimi ve Afganistan’ın bu konudaki rolü üzerine bir seminer veriyor. Bu seminerde eroin tüketiminin %92’sini Afganistan’ın karşıladığı ve 2010’da Türkiye için büyük bir tehdit oluşturduğu açıklaması yapılıyor. Ayrıca bu bilgilere şöyle bir ek yapılıyor: “CIA

Değerleri siyasi söyleminin parçası yapan yumuşak güç, dinî temaları ve dinî-siyasi epistemik ve politik cemaatleri uluslararası ekonomik ve teknolojik güce ekleyerek şuur paketleme ve yönlendirme politikasını uygulamaktadır.

raporuna göre, yıllık eroin tüketiminin üç kat fazlasını stokta tutan Afganistan, PKK üzerinden Türkiye'ye eroin sürüyor."⁵² Bu seminer, doğrudan "değer algısı ve seçilen duyarlılık" ögesi üzerinde yönlendirme yapmaya yöneliktir. Bütün amaç, Afganistan'a asker göndermenin temelini oluşturmaktır. Yönlendirme, çünkü bu, realitenin kusurlu algılanmasını temin etmeyi amaçlamaktadır. Hayatın gerçeklerini kavrama gücünden yoksun bırakılmış bir şuurun oluşmasına sebebiyet veren mesajlar, zihin menajerleri tarafından kasıtlı olarak üretilmiş yönlendirme amaçlı mesajlardır.⁵³

Modern dünyanın jeopolitiğinden ve güç kavramından postmodern dünyanın imajlarına ve tesir gücüne doğru yaşanan değişimi Joseph Nye kamu diplomasisinin üç boyutuna atıf yaparak açıklamaktadır: **I) Günlük iletişim:** Bu, medyaya ve özellikle yabancı medyaya açık olmak ve bu alanda yer almayı hedeflemektir. **II)**

1980 öncesi tecrübeye sahip olan milletimiz, ince kavramlar eşliğinde sahnelenen yönlendirme politikalarını görmüş ve buna karşı duruş sergilemiştir.

Stratejik iletişim: İletilmesi amaçlanan temanın medyanın tüm unsurları tarafından yayılması ve zihinleri asıl hedefe hazırlayan mesajın sürekli ve tutarlı olması anlamındadır. **III) Uzun süreli ilişkilerin geliştirilmesi:** Burslar, öğretim üyesi ve öğrenci değişim programları, eğitim faaliyetleri, seminerler, konferanslar ve medya aracılığıyla kurulan bu ilişkiler, markalar, firmalar gibi doğrudan hayatın içinde yer alan unsurlarla derinleştirilir.⁵⁴

Ülkemizde günlük iletişimden temel sorunlara kadar kurulan iletişim ağının nasıl bir algı değişimine yol açtığı ortadadır. Türk milleti; varlığına, ekonomik, politik, kültürel ve manevi değerlerine yönelik saldırılar karşısında her şeyi kabul eden tepkisiz bir topluma dönüşmüştür. Öbür tara-

raftan yönlendirme politikasının içinde yer alan "ortaklar", her türlü kuralı ihlal ederek çıkar sağlamakta ve konum edinmektedir. Kanuni hırsızlıklarla, hilelerle yükselen aktörler, milletin sefaleti üzerinde ithalat, ihracat, anonim şirketler, borsa oyunları, rüşvet, iltimas, ısrarla ticari faaliyetlerin kamulaştırılması yoluyla, milleti soymanın mutlak gerçekliğini çekinmeden ilan ediyorlar.

Değerler üzerinden zihin yönetmenin en somut misallerinden birisi, medeniyetler arası diyalog projesidir. İspanya'da yapılan medeniyetler arası ittifak toplantısında Kur'an'da geçen "Bir insanı öldürmek bütün insanlığı öldürmek gibidir." ayetini terörü kınamak için okumak, ABD politikalarını meşrulaştırmaya yöneliktir. Çünkü bu açık bir şekilde Kur'an'ı çarpıtmaktır. Elbette ki haksız yere insan öldürmek Kur'an'a göre tüm değerleri yok eden, silip götüren bir günahdır. Fakat petrol uğruna, geleceğe dönük muhtemel güç dengelerini önleme adına insan öldüren bir güçlerin hiç mi suçu yok? İnsan haklarından ve demokrasiden bahsederek ülkeleri işgal eden bir güç insan hayatının değerinden söz edemez. Bu durumu meşrulaştırmak için Kur'an'ı kullananlar, tüm değerlerini yitirirler. Elbette ki İslam adına kimsenin adam öldürmeye hakkı yoktur. Fakat petrol ve doğal kaynakları ele geçirme, siyasi kontrolü sağlama adına özgürlük aynasının arkasına geçerek adam öldürmeye, ülke işgal etmeye de kimsenin hakkı yoktur. Kur'an'ın söylediği gayet açıktır: "Kim bir insanı, öldürülen bir kimseye karşılık olmaksızın ya da yeryüzünde bir bozgunculuğu

önlemek maksadı dışında öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir insanın hayatını korur ve kurtarırsa, bütün insanlara hayat vermiş gibi olur.” (Maide 5/32)

11 Mart 2004'te el-Kaide'nin İspanya'nın başkenti Madrid'de gerçekleştirdiği terör saldırısı, insanlık dışı bir harekettir. İnsanlık adına buna karşı durmak, her erdemli vatandaşın görevidir. Bu konuda hiçbir şüphe yoktur. Temmuz 2005'te BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın bir Müslüman ülkeyle birlikte hareket etmesi tavsiyesi üzerine Zapatero, kültürel olarak İslami politik olarak Batılı bir ülke olan Türkiye'nin başbakanı Erdoğan'a ortak başkanlık önerisinde bulundu. Önerinin kabul edilmesiyle Türkiye girişime dâhil oldu ve bu tarihten sonra ittifak meselesini İspanya'dan fazla sahiplenmeye başladı. Türkiye'nin eş başkanlığını üstlenmesinin ardından BM 14 Temmuz 2005'te medeniyetler ittifakı girişiminin resmen başladığını açıkladı. Fakat Batı dünyasından girişime ilişkin etkin bir destek gelmedi. Çünkü bu girişimin özel bir amaca matuf olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Günümüz dünyasında medeniyetler denildiğinde, sadece Batı ve İslam medeniyeti anlaşılmaz. Aksi takdirde iki medeniyet diğerlerine karşı olduğu sonucu çıkar. Böyle bir şey olamaz. Demek ki burada hem Türkiye hem de İslam kullanılmaktadır. Eğer böyle değilse, nasıl ki Madrid'te yaşanan terör hadisesine karşı İslam ve Türkiye ile birlikte hareket etmek gerektiği ve bu yapıldı. Şimdi başta İspanya olmak üzere Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD'den en üst düzeyde katılım sağlanarak PKK terör örgütüne karşı ortak bir açıklamanın yapılması gerekmez mi? Elbette gerekir, fakat tam aksine bütün AB ülkelerinde PKK terör örgütünün kampları bulunmaktadır. Bu yetmiyor, kampların güvenlik kuvvetlerinin himayesi altında faaliyet gösterdikleri açığa çıkıyor. Hatta PKK ile paslaşan Vatikan yetkilileri ve Protestan kiliselerinin temsilcileri de bu koroda yer alıyor.

Bir söylem
üretilerek diğer
söylemler
üzerinde
devlet gücüne
dayanarak
üstünlük kurma
ve sonuç alma
politikaları
medyayı
“duruma uygun
söz söyleme”
tutumuna
çekmiştir.

Değerler üzerinden zihin yönlendirme faaliyetini en somut biçimde çarpıtan ikinci husus; terör tanımının duruma, bölgeye ve fiili işleyen kişiye ve güce göre değişmesidir. Seçkin bir dünya ve kültür tasavvuruna sahip güçlerin “kualsız şiddet hareketlerini” hedef toplumları kontrol etmek ve saldırıları meşrulaştırmak için kullandıkları bir gerçektir. Şiddetin algı oluşturmada kullanılmasının üç temel nedeni bulunmaktadır: **a)** Dünyanın yönetimi tatmin olmuş uluslara teslim edilmelidir. Bu uluslar, kendileri için şu anda sahip olduklarından daha fazlasını istemezler. Dünyanın yönetiminin aç ulusların elinde olması durumunda, her an için tehlike vardır.⁵⁵ **b)** Özellikle Katolik ve Protestan dünyanın gelecek tasavvurudur. Bu gelecek tasavvurunu Kardinal Jean-Marie Lustiger'in 1990'da verdiği beyanat açıklığa kavuşturmuştur: “Biz, Hristiyan çağının başındayız. Bugün Batı ve şüphesiz tüm dünya, kendi kendisine bir muamma gibi görünmekte, olağanüstü sorunlarla karşı karşıya kalmakta ve öyle bir sınav vermektedir ki, kaderini üstlenmesi için, yalnızca

İsa Mesih'in dönüşünün, ona sunacağı kavram ve kuvveti göz önünde bulundurması gerekir."⁵⁶ c) George W. Bush'un şahsında ifadesini bulan öteki algısı ve ötekini yok etme politikasıdır: Düşmanımızdan önce savaşı düşmana biz götürmeli, planlarını dağıtmalı ve en güçlü tehditleri bu tehditler ortaya çıkmadan önce bertaraf itmeliyiz / Eğer bizden değilseniz, bize karşısınız demektir. Bu ifadeyi kullanan Bush, "Benden olmayan bana karşıdır." (Matta 12: 30) şeklinde geçen dinî ifadeye atıf yapıyor. "Ben başkomutanım, bakın benim açıklama yapmam gerekmiyor. Başkan olmanın en ilginç tarafı budur. Başkaları söyledikleri sözleri bana açıklamak zorundalar. Ama benim hiç kimseye bir izahat borcum yok."⁵⁷ Üç unsur birlikte düşünür ve doğrudan müdahale yerine "Değerlerin politik ve diplomatik faaliyetlerin parçası yapılarak toplumu liberal-kapitalist sistemin ekonomik ve politik kurallarına uyumlu kılmak gerekir." görüşünü eklersek zihin yönlendirme faaliyetinin yeni tarzını anlamış oluruz.

Zihin yönetme faaliyeti üç ana çizgi üzerinden sürdürülür: İfşa, tehdit ve bağımlılık. Hayatın her alanına sızan iletişim ağlarının siyasi otoritenin eline geçmesi, çeşitlenen ve sirayet eden tehdit ve bağımlılığın alanını genişletmektedir. Böyle bir siyasi uygulamayı eleştirip kamuoyu oluşturmaya gereken medyadır. Fakat medya bu görevini yerine getirmekte zorlanır. Elbette ki "medya siyasi iktidarın politikasını eleştirir, fakat bunu neredeyse devlet-şirket iktidarının özünde ortak olan çıkarlarıyla belirlenen çerçeve içinde kalarak yapar."⁵⁸ Medyanın sesinin kesildiği ve ayartıldığı bir zeminde siyasi iktidar elinde tuttuğu bütün araçları kullanarak insanların mahrem dünyalarına nüfuz eder. Özel ve mahrem olan her şeyi ifşa ederek bireyin ve toplumun büyümesini bozar. Kendi gündemine uygun düşmeyen her türlü görüşü ve tutumu tanımlar ve tahakküme tabi tutar.

İnsan haklarından ve demokrasiden bahsederek ülkeleri işgal eden bir güç insan hayatının değerinden söz edemez.

Çeşitlenen ancak aynı amaca hizmet eden iletişimsel çoğulculuk, cari şuur paketleme düzeninin gücünü artırmaktadır. Çünkü bu durum, farklı gibi görünen etiketlerle damgalanmış çok kanallı iletişim görüntüsü altında; **a)** özgürce enformasyon şansının var olduğu inancını pekiştirmekte, **b)** bir imaj kundağının içerisinde sarıp sarmalanan insanları aynı amaca yönlendirerek ba-

ğımlı kılmaktadır. Kâr her şeye önceleyen büyük holdinglerin tekelinde bulunan haber alma ve yayma kurumları kültürel imaj tüketicilerinin önüne gerçek kimliklerinden uzaklaştırılmış, kendi gerçeklerinden soyutlanmış olarak getirilmektedirler.⁵⁹

İletişim ağlarının yaygınlaşması ve hızı, zaman ve mekân kenetlenmesini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda haberleşme araçlarını "bilgi depolama ve politik-stratejik amaçlara" yönelik olarak kullanmanın yolunu açmaktadır. İncelenmiş araçlar yoluyla "önceden kestirilmesi ve önlem alınması zor olan gizli tehditler" üretilmektedir. Bu gerçeği P. Freire, şu ifadelerle anlatmaktadır: Hükümran olma tutkuları, kendi hayat tarzlarını başkalarına benimsetme ve kendi değer yargılarını en üst tutma arzuları, işgalcileri denetimleri altına aldıkları insanların realiteyi nasıl algıladıklarını anlamaya ve bu yoldan etkinliklerini artırmanın, çoğaltmanın yollarını aramaya zorlamıştır.⁶⁰ Bir toplumu yönlendirmek ve denetlemek için, o toplumun davranışlarını ve düşüncelerini bilmek şarttır. Tüketim alışkanlıkları, tercihleri, hayata bakışları, beklentileri, rol talepleri ve yetenekleri bu kapsama girer.

Bir taraftan mikrobiyolojik silahlar, salgın hastalıklar üretilip özel amaçlar için kullanılırken, diğer taraftan bütünleşme ve parçalanma eğilimleri arasında toplumlar ve milletler cadı kazanına dönüştürülmektedir. İletişim ağlarının sınırları aşan boyutu her türlü düşüncenin yayılmasına neden olurken, postmodern izafiliğe dayanan fikirler ve politikalar dinî ve etnik grupları üretmekte ve yaymaktadır. İletişim ağlarıyla birbirine bağımlı olan devletlerin, dinî, etnik farklılıkların çatışmaya düşmeyecekleri ileri sürülmesine karşın, belirtilen durum yeni bir savaş biçimini ortaya çıkarmaktadır. Çünkü iddia edilenin tam aksine “iletişim ağlarının kontrol edilmesi mümkün olmayan ve çarpıtılmış bilgi yığınları” bölünmüşlüğü artırmakta ve büyük kontrol sistemlerine bağlamanın yolunu açmaktadır.

Günümüzde hedef toplumları dönüştürme stratejileri ve araçları da değişmiştir. Ülkemizde bunun farkında olmayanlar, hâlâ bazı kurumlara atıf yaparak düşünce üretme ve siyaset geliştirme peşindedir. Farkında olanlar ise durumu istismar ederek meseleyi ölç alma aracı olarak kullanmakta ve her şeyi çarpıtmaktadırlar. Toplumun kutsal değerleri üzerinden politika yapan kesim, çağın ufkundan yararlanarak insanların bilinçlerine kutsal öğeleri ustaca koymakta ve yönlendirmektedir. Eğer halkın algı kalıbına uygun temalar ustaca yerleştirilirse, insanlar yönlendirildiğini fark etmeden olaylar karşısında tavır alır. 1980 Darbesini kendi lehine bugün de muhtemel darbe edebiyatı yaparak ürettiği tepkiyi kendi lehine kullanan bir anlayış toplumun desteğine mazhar oluyorsa, bunun altında yatan yönlendirici unsurun ne olduğunu görmek gerekir. Politikanın değişen dilini bilenler, günümüzde, zihinleri ve toplumları yönlendiren aracın ve gücün iletişim ağları ve sivil toplum kuruluşları olduğunu da bilirler. **Önemli olan, bu dönüşümü görmek ve bunun araçlarını ve kurumlarını oluşturmaktır. Bunu göremeyenler, hem düşünce hayatından hem politik alandan tasfiye edileceklerdir.**

Medyanın sesinin kesildiği ve ayartıldığı bir zeminde siyasi iktidar elinde tuttuğu bütün araçları kullanarak insanların mahrem dünyalarına nüfuz eder.

III. Kutsala Bürünerek Değerlerimize El Koyan Siyaset

Modern felsefe ve bilimsel bilginin etkin ve yönlendirici, hatta belirleyici dili karşısında teologlar, modern felsefenin ve bilimsel bilginin verilerine atıf yaparak kendilerini meşrulaştırma yolunu seçmişlerdir.⁶¹ İlahî kitapların modern felsefenin ve bilimsel bilginin verileri eşliğinde okunması ve bizzat vahyin bunları desteklediği görüşünün ileri sürülmesi, bunun somut kanıtıdır. Olgucu ve maddeci anlayış üzerine kurulan din-karşıtı dünya sistemi, din ve dinî kurumlar üzerinde ağır bir baskı kurmuştur. Aşırı baskıya karşı duyulan dinî tepki, varlığını korumak amacıyla ya politik güce sığınmış ya da iktidarı ele geçirmenin yollarını aramıştır. Din, politika ve iktidar ilişkisi uzun süre bu doğrultuda seyrettiği için, dindar insanlar siyasi hareketlerin bağımlısı hâline getirilmişlerdir. Nihayet bilinmezliğin ve belirsizliğin diline sığınarak iktidarla izdivaca giren politik din anlayışı kutsalımıza el koymuştur. Ortada din ve dinî duyarlılık yok, dini profesyonel biçimde kullanmak vardır. Dinin

profesyonelce kullanımı, her türlü fiilî ve ahlaksızlığı “belirsizlik ortamında” kutsal etiketle meşrulaştırmaya zemin oluşturmaktadır.

Böyle bir zeminde teologlar kendilerini iki şekilde ifade etmektedirler: **Birincisi:** Herhangi bir dinî konuda yapılan tartışmada, delili ortadan kaldıran bir görüşe karşı mutlak teslimiyeti savunur. Dolayısıyla aklın vazifesini sadece önceden kabul edilen akidelerin doğruluğu üzerine deliller getirmekle sınırlar.⁶² Böyle bir İslam anlayışını yaygın hâle getiren güçler, din üzerinden bir kontrol sistemi geliştirmişlerdir. Dini lafızların sözel anlamlarına / Meal merkezli İslam anlayışına koşullandırılmış kesimler, çevremizde olup biten olaylar üzerinde soru sormayı bile terk etmiş durumdadırlar. Dinî lafızlar üzerinden mühendislik yapanların İslam’ın çağdaş yorumunu temsil ettikleri iddiası, İslam düşüncesinin ne kadar kısırlaştığını göstermesi açısından

Bir taraftan mikrobiyolojik silahlar, salgın hastalıklar üretilip özel amaçlar için kullanılırken, diğer taraftan bütünleşme ve parçalanma eğilimleri arasında toplumlar ve milletler cadı kazanına dönüştürülmektedir.

önemli bir veridir. **İkincisi:** Teologlar anlamsız farklılıklarla uğraşmaktadırlar. Dinin dayandığı esaslar ve amaçlardan kopuk, dinin gündelik sorunlarıyla ilgilenmekte bir mahalle imamı gibi ilmihalcilik oyunu oynamaktadırlar. Dini tarihin içinde yer alan olayları duygusal dile dökerek günümüze taşıyıp dinî olaylara uydurma teknisyenliğinden ibaret olan bu yaklaşımı benimseyenler, dinin insana bakan tarafını, dünya ölçeğinde işleyen haksızlıkları adalete, ahlaki alana davet etme, insanlığa iyiliği ve merhameti hatırlatmayı unutmaktadırlar.⁶³

Duruma uydurulan din, siyasi temalara bürünerek konum edinmenin ve geçimi kolaylaştırmanın bir aracı hâline getirilmiştir. Dönüştürme stratejisinin dinî ayağını gösteren bu gelişme, akla hayale sığmayan görüşleri din üzerinden paketleme imkânı sunmaktadır. Çünkü belirtilen dönüşümün arkasındaki irade, İslam’ı Kopenhag ölçütlerine uydurmak veya jeopolitik düzenleme-

nin işlevsel bir parçası olarak görmektedir. Fikrî ve ahlaki boyutunu kaybeden din, kaçınılmaz olarak günümüz dünyasında çok insafsız ve çirkin biçimde “görünür ve gizli güç oyunlarının” aracı hâline getirilmiştir. Nitekim günümüz dünyasında din; din dışı alanda iki açıdan çok çirkin bir şekilde kullanılmaktadır: **a)** Dinin amacı içinde yer almayan bir görevle dünya hakkında bilim tarafından kanıtlanamayan görüşler ileri sürmek, insani tecrübeyi ve insanın değer üretme yeteneğini inkâr etmek din olarak sunulmaktadır. Başka bir toplumun ve kültürün geliştirdiği bilimsel buluşları Kur’an’ın önceden haber verdiğini ileri sürenler ve hatta ABD’nin kuruluş tarihini Kur’an’da arayanlar bulunmaktadır. **b)** Anlamlı hiçbir şey ileri sürmeksizin, modern tarih ve bilimsel bilgiyle çelişmekten kaçınmak, Tanrı kelimesini- eğer gerekirse her yerde- sekülerizmin realite hakkındaki nihilist resmine dinî bir çerçeve bulmak şeklinde seyretmektedir. Mevcut durumu hakikatin kendisi görerek Kur’an’a onaylatma çabası, her türlü gücü ve çıkarı meşrulaştırmanın yolunu açmıştır.

Dini kendi amacının ve makul olanın dışına taşımak, falcılığı, büyücülüğü ve kehaneti dinselleştirmeye kapı açar. Tabii olguları, dinî ifadelerle açıklamanın

mümkün olduğunu ileri sürerek “bilimin yerine kilise ruhanileri gibi bilim dini ikame etme” İslam’ın gönderiliş amacını ve maksatlarını aşar. Oysa Kur’an, aşkın alanı bile akli temel üzerine kurar. İnsanı tarihi yasaları ve tabii olguları anlamaya davet eder. İki ayet bu noktada Kur’an’ın yaklaşımını net olarak ortaya koymaktadır: “Bunları kullarımıza rızık olarak yarattık. Ve o yağmurla ölü toprağı dirilttik. Kıyamet günü diriliş de aynen böyle olacaktır.” (Kaf 50: 11) Nasıl ölen toprak yağmurla canlanıyor, bitkilere yeni bir hayat geliyor, yerden çıkıyorsa, siz de aynen bunun gibi yeni bir hayat bulup, dirileceksiniz. İnsanın aklını tabii olgulara davet eden Kur’an, öldükten sonra dirilmenin akıl dışı olmadığını anlatmaktadır. “De ki: ‘tehdit olunduğunuz azap yakın mıdır, yoksa Rabb’im onun süresini geciktirir mi onu ben bilemem. Çünkü gaybı, kıyametin ne zaman kopacağını yalnız Allah bilir ve onu kimseye de bildirmez.” (Cin 72: 25-26) Kıyametin ne zaman kopacağını Allah’ın elçisi bilmediğı hâlde bazı kişilerin kıyamete tarih düşmeleri, Kur’an’ın ifadelerini çarpıtarak gelecekle ilgili “laf üretmeleri” boştur. Mistik ilgileri beslemeye dönük uydurmadan ibarettir. Aynı şekilde bilgiyi olgusal alanla sınırlayarak dünyeviliğı her şeyin temelini yerleştirenler İslam’ın uzağına düşerler. Çünkü yaşantının formları, insanı maddi dünyanın soğuk ve mekanik düzeneğıne sürgün eden eğilimleri aşan bir içeriğe sahiptir.

1990 sonrası dünyada dine karşı ilgi artmıştır. Fakat bu kez, liberal toplumda kurtuluş teknolojik ürünler ve alım satım merkezlerinden gelen ilerleme araçlarıyla elde edildiğı için din, bilimsel bilginin ve ilerlemenin aracı olarak sunulmaya başlanmıştır. Modernleşme sürecinde bilim felsefesiyle desteklenen ekonomi ve tabii bilim, klasik teolojinin yerini alan modern teolojinin iki ana dalını oluşturmuştur: Ekonomi ilmi, oldukça büyüü bir şekilde ekonomik ünitelerin nasıl işlediğini, bilinmez bir elin delaletiyile özel bir hırsın, maddi iştahın halkın iyiliğine nasıl dönüştürüldüğünü açıklar. Dolayısıyla ekonomi ilmi, gizemli yollarla işleyen ilahî takdir doktrinini, farklı bir şekilde modern forma yerleştirir ve somutlaştırır. Daha da ötesi, pür teori olan ekonomi ilmi, pratik teolojiyi tamamlamayı sağlar ve bize alım satım merkezlerinde işbirliğı yapmanın ne kadar iyi olduğunu anlatır. Bugün liberal sistemin uygulandığı bütün ülkelerde ve özellikle ülkemizde *liberal din* etiketi, dini liberal ekonominin ve politikanın kurallarına uydurma girişimi olarak tezahür etmektedir. Ülkemizde dinî cemaatlerin ekonomik üniteleri ve bankaları elde ederek faaliyetlerini sürdürmeleri bir rastlantı değildir.

İnsanlık bir “anlamsızlık krizi” içinde yaşamaktadır. Modern dünya sisteminin olgucu boyutunun iç yetersizlik safhasına veya sürecine girerek elenmesi insan hayatını anlamlandırma açısından önemli bir gelişmedir. Fakat “büyük anlatılara” karşı duyulan aşırı tepkinin, daha doğrusu postmodern izafiliğın titretilmesi, her türlü bilgiyi ve değeri biçimsizleştirmekte ve anlamsızlaştırmaktadır. Söz gelimi evrenin hiçbir şeyin hâkimiyeti altında olmadığı, yani tamamen akıl dışı ve anlamsız bir evren gerçekliğinin varlığı ilan edilerek sömürünün önü açılmaktadır. Her şeyin

Fikrî ve ahlaki boyutunu kaybeden din, kaçınılmaz olarak günümüz dünyasında çok insafsız ve çirkin biçimde “görünür ve gizli güç oyunlarının” aracı hâline getirilmiştir.

söylendiği ve her şeyin müşterisinin bulunduğu bir dünya, son derece dayanıksız ve istikrarsız bir hayatı telkin etmektedir. Postmodern dünya görsel olanı ön plana çıkararak imajlara yönelmektedir. Çoğaltılmış, renklendirilmiş araçlara gömülen arzuların, bulanık dalgaların arkasına atılarak cazip hâle getirilmiş tutkuların biçimsiz ve yönsüz kuyusuna atılan insan, asli ve gerçek olan her şeye karşı derin bir özlem duymaktadır. Organik bir sebzenin ve meyvenin kokusuna hasret kalan insan televizyonun camlarından bu konuda yapılan sohbeti dinleyerek “gerçek ve asli olanı” hayal etmektedir. Söz düşmüş, kelimeler gücünü kaybetmiş ve görüntüler dünyasında her şeyin bir benzeri üretilmiştir. Sunulan din, dine benzemekte fakat din değil. Bahsedilen özgürlük, özgürlüğe benzemekte fakat özgürlük değil. Anlama ve anlamlandırma krizini giderme yerine “durum uyum gösterme ve uygun tutum geliştirme” tercih edilerek istismarla beslenen bir “dünya sistemi” üretilmektedir. Sarsak bir demokrasi ve içi boşaltılmış bi din edebiyatı üzerinden her alanda dehşet saçılmaktadır.

1990 sonrası dünyada dine karşı ilgi artmıştır. Fakat bu kez, liberal toplumda kurtuluş teknolojik ürünler ve alım satım merkezlerinden gelen ilerleme araçlarıyla elde edildiği için din, bilimsel bilginin ve ilerlemenin aracı olarak sunulmaya başlanmıştır.

Bilgi, bireyin ve toplumun aydınlanmasını sağlayan değer olmaktan çıkarılmıştır. Bilgi verimliliği ve çıkarı sağlayan bir araca dönüştürülünce, insanın üretim tüketim süreçlerinin sıradan bir malzemesi olarak görülür. Çağımızda yaşanan şiddetin arkasında değersizlik algısı yatmaktadır. Her gün değersizliği telkin eden medyanın kadına yönelik şiddetten acı çekiyor görüntüsü vermesi çok acıdır. Her şeyi verimliliğin aracı olarak gören bir dünya algısında insanın yeri nedir, sorusu sadece görsel ilgiyi çekme oranında bir anlam ifade eder. İster insan isterse tabiat, isterse dinî ve kültürel değerler, “üretim tüketim” ilişkisinde az veya çok rol oynadıkları sürece bir değer taşırlar. Bunun dışında her şey “kârın ve çıkarın” aracıdır. Demek ki çağımızda, bilgi-cehalet ayrımı değil, mübadele edilen bilgi birimleri arasında verimliliği gösteren fark esastır. Verimli olan ne ise o geçerlidir. Her şeyin ekonomik göstergelere indirgenildiğini gösteren bu durum, insanın hayata müdahale eden ve olup bitene sahip olduğu değerlerle tavır koyan bir fail olmaktan çıkarılmasını sağlamaktadır. Belirtilen bağlamda insan üretim ve tüketim araçlarının döndüğü soyut kurumlar arasında belirlenmiş bir nesnedir.

Postmodern eleştirinin, modern dünya görüşünün felsefi dayanaklarının zan altına alınması, kutsalın dönüşü/Tanrı'nın intikamı gibi tanımlamalara neden olmuştur. Bilimsel bilginin düzeltilebilen bilgi ve din dilinin ise insan hayatının farklı yönlerini ifade eden dil olduğu görüşü, kaçınılmaz olarak dine karşı ilgiyi artırmıştır. Günümüzde dinî kimlik her şeyin üzerine çıkmıştır. Kudüs, Mekke ve Roma, büyük kalabalıkların toplandığı merkezler konumuna gelmiştir. Ne var ki dine başvurunun ya da dinin geriye dönüşü ve hayata yansıyan boyutu, yeni kuşukları beraberinde getirmiştir. Bu kuşukuyu Georges Corm, şu ifadelerle özetler: **Siyaset en fırsatçı, en**

soysuz ve ülküsüz hâliyle dine ve kutsala bürünerek kendini daha iyi gizleyebilmek, bilinçaltımıza terör ve dehşeti daha iyi ekebilmek için dünyamıza ve kutsalımıza el mi koydu? Eğer durum bu ise, öldüğü ilan edilen ideolojiden çok daha tehlikeli ve sinsi bir ideolojiyle karşı karşıyayız. Çünkü kutsala çağrıda bulunarak ancak entelektüel teröre hizmet edilebilir.⁶⁴ Gerçekten dinin giderek yükselen değer hâline gelmesiyle birlikte çıkarıcılığı, sömürüyü siyasetin göstereni yapan güçler ve bunlara ortaklık yapan dinî-politik hareketler, kutsal değerleri kullanarak kutsalımıza el koydular. Bu durum; tarihî çatallanmanın en somut göstergesidir.

Dini yukarıda belirtilen iki ögeyle sınırlamak; lafızcılığı ve kontrolsüz şahsi yorumu din olarak sunmaktır. Erol Güngör, postmodern izafilikle bazı yönlerden buluşan Sufilik akımını eleştirirken şöyle der: **Bu anlayışın İslam fikri hareketine aykırı düşen tarafı, onun başka doktrinlerden unsurlar ihtiva etmesinden daha çok, kontrolsüz bir şahsi yoruma her an açık ve müsait olmasıdır.**⁶⁵ Ülkemizde din konusunda yaşanan olaylara ve söylenen sözlere, yine din konusunda alınan tutumlara baktığımızda, izafiliğin çatalı diline yaslanan din ve siyasetin hangi boyutlara ulaştığını görürüz. İktidara ve uluslararası güç odaklarına yaslanan bu özel ve kontrolsüz anlayışlar, her şeyi din adına söylemekte ve her şeyi dinle meşrulaştırmaktadırlar. Richard Bernstein, haklı olarak anılan tartışmayı objektivizm ve rölativizmin ikilemi olarak tanımlar. **Anlamı; sözle nesne arasındaki ilişki ile sınırlayan mutlakçı, özcü dünya görüşünün tanımlayıcı ve öteki üretici diline karşı geliştirilen felsefi eleştirinin dayanağı izafilik ve durumsallıktır.**⁶⁶ İzafilik ve durumsallık üzerine kurulan din, ancak ne söylerse gider kalıbının özel şekli olabilir.

Sonuç olarak millet olma vasfımızı belirleyen esasların bu kadar tahrip edilmesinin nedeni, iki zihniyeti yansıtan çelişkili dilin dünyamızda etkili, hatta belirleyici olmasıdır. Kendi kültürel dünyasından kopmuş aydınların iki zihniyeti alıntılama ve kopyalama yoluyla taşınması ve bize ait gerçekliklermiş gibi göstermesi, önümüze aşılması zor sorunlar çıkarmaktadır. Çağımızın en etkin dönüştürücü gücü olan iletişim ağlarının ülkemizde belirtilen ikili dile uygun bir şekilde kullanılması, dönüştürme stratejisinin ulaştığı sınırı göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bir dönem XIX. yüzyılın katı ideolojisine sığınarak her şeyimizi reddetmek moda idi, günümüzde ise izafiliği kutsayan ve her şeyimizi paramparça eden dile eklenerek her şeyimizi çarpıtmak, aşağılamak ve bulandırmak moda oldu. Zaten özü itibarıyla dönüştürme stratejisi şudur: Yeni bir düşünceyi bir amire kabul ettirmenin yolu, onu bu fikrin kendisine ait olduğuna inandırmaktır. Amaç, karşı toplumla savaşmaktan önce onun direnişini zayıflatmaktır.⁶⁷

Tehdidin çeşitlendiği ve istikrarsızlığın arttığı çağımızda Türkiye'ye dönük olarak uygulanan psikolojik savaşın biçimi değişmiştir. Kendi değerlerimiz üzerinden dinî-etnik aktörler vasıtasıyla Türkiye karşıtı bir algı üretilmekte ve kullanılmaktadır. Ortak din, dil, soy, tarih ve kültür yumuşak gücü kullanmayı kolaylaştırdığı hâlde,

Postmodern eleştirinin, modern dünya görüşünün felsefi dayanaklarının zan altına alınması, kutsalın dönüşü/Tanrı'nın intikamı gibi tanımlamalara neden olmuştur.

Kendi değerlerimiz üzerinden dinî-etnik aktörler vasıtasıyla Türkiye karşıtı bir algı üretilmekte ve kullanılmaktadır.

mesele sadece güvenlik kuvvetlerinin sıcak mücadelesine indirgenmiştir. Neden, böyle olmuştur? Çünkü bir taraftan iletişim araçları, gazete, medya, İnternet gibi hayatımızın her alanına giren araçlar, diğer taraftan fikrî ve kültürel faaliyetler yapan sivil toplum kuruluşları ve bazı eğitim kurumları, siyasi mülahazalarla Türkiye'nin aleyhine kamuoyu oluşturmuşlardır. Nitekim XXI. yüzyılın başından itibaren Türkiye "dinî-etnik merkezli" politik ve stratejik kısılcacın altında jeopolitik düzenlemenin gönüllü aktörü

hâline getirilmiştir. Kitle iletişim araçları ise siyasi ve iktisadi gücün bağımlı bir parçası olmaları nedeniyle sosyal duruma uygun düşmeyen mesajlar vererek süreci meşrulaştırmışlardır.

1 Ignacio, Ramonet (2000: 29-30) *Medyanın Zorbalığı*, çev. Aykut Derman İstanbul: İletişim Yayınları.

2 Norman Fairclough (1995: 38-39) *Media Discourse*, London: Oxford University Press; Francis Bale, Gerard Eymery (1995: 7, 12-13) *Yeni Medyalar*, çev. M. Selami Şakiroğlu İstanbul: İletişim Yayınları, Frederic Vasseur 1993: 18 *Geleceğin Medyaları*, çev. Galip Üstün İstanbul: İletişim Yayınları.

3 David L. Altheide (1985: 36) *Media Power*, London: SAGE Publications.

4 David. L. Altheide (1985: 53).

5 Bakınız: Marshall McLuhan, Bruce R. Powers (2001), *Global Köy: 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler*, çev. B. Öcal Düzgören İstanbul: Scala Yayıncılık.

6 Çok uluslu şirketlerin ve devlet kuruluşlarının denetimi altında bulunan medyanın demokratik kültüre katkı sağlayıp sağlamadığı önemli bir tartışma konusudur. Batılı sanayi devletlerinin egemenliği altında bulunan küresel medya sistemine alternatiflerin çıkarılmasını sağlayacak girişimlerin içeriği belirsizdir. Bu konuda yapılan tartışmaların, medyayı devletin ve kudretli kişilerin kısıtlamalarından kurtarma meselesiyle hiçbir alakası yoktur. Asıl mesele "medyanın demokrasi" ile olan bağıını dile getirerek kısıtlamanın ve otoriter yapının geçerliliğini sağlamaktır... Çünkü iktidarla kapışmaya girmek pahalıya mal olan ve zor bir iştir. Bunun için kanıtların ve savların çok kuvvetli olması gerekmektedir. Eleştirel bir çözümlemeye kalkışmak doğal olarak güçlü bir tepki gösterip ödülleri ve cezaları belirleyecek bir konumda olanlar tarafından hoş karşılanmaz. Bakınız: Noam Chomsky (2002: 2-14) *Medya Gerçeği*, çev. A. Yılmaz, O. Akınhay İstanbul: Everest Yayınları, N. Fairclough (1995: 36); *Medyanın ekonomik-politik ağ içinde tekelleştiği ve birçok ülkede böyle bir sorunun yaşandığı bilinmektedir. Dolayısıyla medya-demokrasi ilişkisi sıkça gündeme taşınıp tartışılmaktadır. Bu konu üzerinde son derece titiz bir analiz için bakınız: John Keane (1999) Medya ve Demokrasi*, çev. Şahin, Haluk İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

7 Sözen, Edibe (1997: 8) *Medyatik Hafıza*, İstanbul: Timaş Yayınları.

8 Bakınız: Zgmunt Bauman, (1992: X) *Intimations of Postmodernity*, London: Routledge; Anthony Giddens (1991) *Modernity and Self Identity and Society in the Late Modern Age*, Stanford: Stanford University Press.

9Büyük Anlatı: Tarihî ve içtimai sistemler için kapsamlı açıklamalar sunan bütün çözümleme biçimlerini ifade eder. Postmodernistler tarafından kullanılan bu eleştiri terimi, ülkemizde postmodern ironi ve parodi alışkanlığının bir eseri olarak dinin içinden konuşanlar tarafından siyasi alana çekilerek rastgele kullanılmaktadır. Oysa belirtilen tanıma ve bakış açısına göre dinler de büyük anlatıdır.

10 Gellner, Ernest (1994: 41-42) *Postmodernizm, İslam ve Us*, çev. Peker, B. Ankara: Ümit Yayınları.

11 Schiller, Herbert (1993: 9) *Zihin Yönlendirenler*, çev. Cerit, Cevdet İstanbul: Pınar Yayınları.

¹² Gelecek yüzyıl ve benzeri çalışmalarda Türkiye üzerine yapılan değerlendirmeler bu çerçevededir. Tarihi algı açısından Türk milletinin her ferdinin ruhunu okşayan “temaları” abartarak jeopolitik düzenlemeyi siyasi iktidar üzerinden gerçekleştirme politikası kelimenin tam anlamıyla bir zihin yönetme tekniğidir. 24 Eylül 2011 Cumartesi Haber Türk gazetesinin köşe yazarı Yiğit Bulut’un “İsraili Profesörün Müthiş İddiası” başlıklı yazısı medyanın sosyal gerçekliğe tekabül etmeyen kasıtlı mesajlarla nasıl zihin menajerliğine soyunduğunu gösteren çarpıcı bir misaldir. Köşe yazarı, iddiaların kabul görmesi için önce İsraili profesörün Amerika’daki en saygın üniversitelerde görev yaptığını, en çok satan kitaplara imza ettiğini özellikle belirtmektedir. Ardından Prof. Dr. David Passig’in gelecekle ilgili kehanetlerine atf yaparak Türkiye’nin Orta Doğu ve Orta Asya’yı hâkimiyeti altına alacağını, Çin’in Türkiye karşısında acze düşerek ABD ile ittifak kuracağını, hatta ABD, Türkiye’nin küresel güç olma potansiyeli karşısında acze düşeceğini anlatmaktadır. Böyle bir tablo Türk milletinin her ferdi için mutlu eder. Fakat bunun maddî, siyasi, dolayısıyla aklı gerekçelerinin belirtilen iddiaya ne ölçüde uygun olup olmadığı üzerinde durulmuyor. Öyleyse bu ve benzeri değerlendirmelerin amacı ne olabilir? Bu sorunun cevabı, “medyanın zihin menajerliğine” soyunması deyimıyla verilebilir. Uygulanan bu teknikle verilmek istenen mesaj şudur: Siyasi iktidar iyi şeyler yapmaktadır. Bu politika, Türkiye’yi bölgesel güç yapmaktadır. Eğer bu politika desteklenirse “Türkiye, küresel güç olacaktır.”

¹³ “Arap Baharı” başlığı altında Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde gerçekleştirilmek istenen yapılanma sürecinde tam bir söylem yarılması yaşanmaktadır. Tunus’ta önemli bir etkinliğe sahip olan *en-nahda* / diriliş hareketinin iktidar olma umuduna paralel olarak dile getirdiği görüşler, değerler üzerinden sürdürülen zihin yönlendirme faaliyetinin boyutları hakkında fikir vermektedir. Batı’nın katı seküler diline karşı bir eleştiri varlığını korumakla birlikte daha önce İslam üzerinden kurguladıkları taleplerden vazgeçerek Batı’nın ürettiği siyasi ve iktisadi esaslara uyum gösterecekleri anlaşılmaktadır. Keza Mısır ve Suriye’de etkili olan İhvan-ı Müslimîn/ Müslüman Kardeşler hareketi İslami temalar çerçevesinde bir demokratik sistemi arzuladıklarını açıkça ifade etmektedirler. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton’un Müslüman Kardeşler hareketinin kanaat önderleriyle ayrı ayrı görüşmesi tarihî mühendisliğin kimler tarafından icra edildiğini göstermektedir. Her iki değişimin nihai anlamı şudur: Muhafazakâr bir duruş eşliğinde Batı’nın politik ve ekonomik esaslarına uyum göstermektir. Zaten değişmeye başlayan dünyanın yeniden kuruluş sürecinde Batı’nın yeni durum için arzuladığı ve telkin ettiği şart: Bağlantısız ülkeleri, Batı’nın ürettiği politik ve ekonomik kurallara bağlamaktır. Bu esas yerine getirildikten sonra sistemin içeriğinin nasıl doldurulduğu ve iktidarın kimler tarafından sürdürüldüğü önemli değildir. Jeo-politik düzenlemenin mantığı, araçları ve hedefleri açısından bakınız: Thomas P. M. Barnett (2006) *Pentagon’un Yeni Haritası-2: Harekât Planı, Yaratmaya Değer Bir Gelecek*, çev. Yalçın Toklu, Volkan İstanbul: 1001 Kitap Yayınları.

¹⁴ Corm, Georges (2008: 20-21) 21. *Yüzyılda Din Sorunu*, çev. Şule Sönmez İstanbul: İletişim Yayınları.

¹⁵ Dünya sermayesinin tedricî olarak yer değiştirmesini önlemek için ABD’nin uyguladığı siyasi-stratejik model, borca dayalı liberal-kapitalist sistemin yaşadığı kriz nedeniyle beklendiği gibi hızlı işlemiyor. Suriye’nin kalkışma hareketini önleme girişimleri ve halkın önemli bir kısmının iktidarın yanında yer alması izlenen politikanın hedef coğrafyanın doğrudan merkezine yönelmesi ihtimalini yükseltmektedir. Önümüzdeki günlerde İran’da bazı olaylar ve kalkışma hareketleri söz konusu olabilir. Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde iktidarların kalkışma hareketlerini önlemek için halka yönelik olarak uyguladıkları politikaları ve tutumları eleştirenler, zulüm olarak tanımlayanlar, ABD’nin Wall Street’de yürüten ve uygulanan ekonomik modele karşı tepki gösteren insanlara karşı uyguladığı baskı karşısında sessizdir. Belirtilen durumu bahane ederek Libya’ya müdahale eden ve Suriye’ye müdahale edeceğini söyleyen ABD kendi insanın hak arayışına karşı uyguladığı bu zulmü kim önleyecektir? İşte bu çelişkili tutum, siyasi ve dinî değerlerin ötekini yönlendirmek için nasıl kullanıldığını göstermek için yeterlidir.

¹⁶ **Cebir ideolojisi:** İnsanlara ait fiillerin oluşmasında kulun seçim hürriyeti ve kudretinin olmadığını ve tek failin Allah olduğunu ileri süren Cebriye akımının görüşünü siyasi alana taşıyarak iktidarı eleştirenleri Allah’ın iradesine ve kudretine karşı gelmekle suçlayan Emevi iktidarının dinî-siyasi anlayışdır. Bu anlayışa göre kul, itaat ve masiyet niteliğindeki fiillerinde herhangi bir seçim hürriyetine ve dolayısıyla kudrete sahip değildir. İnsanın irade ve seçim hürriyeti olmadığı esasına dayanan bu anlayış Emevi iktidarı, siyasi uygulamalarını meşrulaştırmak için

kullanmıştır. Nitekim iktidarın uygulamalarını eleştiren bir muhaddisi Emevi iktidarı öldürmüş, buna karşı çıkan bilginlere iktidarın söylemine tabi olan bir fakih şu şekilde izah etmiştir: Allah dilemedikçe hiçbir güç başkasının canını alamaz. Allah dilediği için arkadaşınız öldürülmüştür. Sizin bu tavrınız, Allah'ın iradesi ve kudretine karşı gelmektir. (Bakınız: Nadim Macit (2011) *Eylem ve Değişim: Dünya Kurmak*, Ankara: Berikan Yayınları.) Günümüz Türkiye'sinde, siyasi eylemin anlamını ve içeriğini tartışmaktan daha çok 'siyasî eylemin geçerliliğini dindar özneye bağlayan anlayış' yeni bir zihin yönetme tekniğini üretmiş durumdadır.

¹⁷ Sözen, E. (1997: 21).

¹⁸ Bakınız: Philip Schlesinger (1991), *Medya, Devlet ve Ulus*, çev. Küçük, Mehmet İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

¹⁹ Bakınız: Gilles, Kepel (1992), *Tanrı'nın İntikamı*, çev. Kırmızı, Selma İstanbul: İletişim Yayınları, Jeffrey Haynes (2005) "Religion and International Relations After 9 / 11", *Democratizatio*, (Vol: 12, No. 3, June 2005).

²⁰ İletişim ağlarının hızına paralel olarak hızlı bir değişim geçiren ülkemizde medyanın dinî ve siyasî söyleme karşı aldığı tavır ayrıca incelenmesi gereken bir konudur. Dinî tutumların ve din eksenli siyasi taleplerin tepkiye ve tanımlamaya konu olduğu dönemde çok satan gazetelerde ve televizyonlarda yer alan kişilerin dine ve dindarlara yönelik tavırları 2001'den sonra değişmiş, aynı adamlar dinin ve dinî cemaatlerin sosyolojik anlamı ve değeri üzerine program yapmaya, yazılar yazmaya başlamışlardır. Hatta bazıları, ağır ifadelerle tanımladıkları ve aşağıladıkları kanaat önderleri, dinî cemaat liderleri hakkında kitap yazarak "yaygın iktidar söyleminin" içinde yer almayı planlamış ve bunu başarmışlardır. Bu konu, iktidar-medya veya medya siyasetinin yeni biçimi üzerine tez çalışması yapılabilecek nitelikte bir konudur. Hem dinin birleştirmediği dini grupları siyasetin nasıl birleştirdiği ve bunların nasıl bir dil değişimine uğradıkları hem de "aydın" başlığı altında "Görünüyorum o hâde varım." oyunu oynayanların derdinin sadece iktidar oynamak olduğunu göstermek açısından böyle bir çalışma gereklidir.

²¹ Medyatik Hafıza adlı eserin müellifi ve aynı zamanda mevcut iktidarın bir dönem milletvekili olan Edibe Sözen'in haberin mülkiyetini ele geçirme konusunda yaptığı yorum dikkat çekicidir: Eğer gerçek mülkiyet bilgi ve haberin mülkiyetiye bu toplumun selameti için ya mevcut medya muhafazakârlaşmalı ya da muhafazakârlar medyatik tekelini kırarak bilgi ve haber mülkiyetini ellerine geçirmelidirler. E. Sözen (1997: 61) Kartelci Medya olarak tanımladıkları yapıları ele geçirecek bilgi ve haber mülkiyetini ellerine alanlar medyatik tekelini kırarak yeni bir medyatik tekel oluşturdular.

²² Umberto, Eco (1998: 50) *Beş Ahlâk Yazısı*, çev. Atakay, Kemal İstanbul: Can Yayınları.

²³ Bir gazetenin veya görsel basının temalaştırma tekniğini kullanması her zaman eleştirilecek bir konu değildir. Haberin nesneliliği temalaştırma yoluyla korunup, aktarılabilir. Bu konuda önümüze çıkan sorun, tasarlanmış bir görüşün basının sıkça kullandığı kalıplar eşliğinde sunulmasıdır. Belli bir bakış açısını zihinlere yerleştirmek için haber uydurmak, haber değeri olmayan bir şeyi haber hâline getirmek, üretilmek istenen siyasi algının lehine olan her sözü ve olayı abartmak, aleyhine olan her sözü ve davranışı suç olarak tanımlamak medyanın zihin yönlendirme noktasında özel tekniklere ve becerilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu konuda geniş bilgi için bakınız: Noam Chomsky (2002) *Medya Gerçeği*, çev. Yılmaz, A. Akınhay, O. İstanbul: Everest Yayınları.

²⁴ Teun A. Van Dijk (1999: 333) "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları", Derleyen ve Çeviren Küçük, Mehmet *Medya, İktidar, İdeoloji*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

²⁵ Hans N. Tuch (1990: 3) *Communicating With The World: U.S Public Diplomacy Overseas*, New York: St. Martin's Press.

²⁶ Bakınız: Macit, Nadim (2011), *Küresel Güç Politikaları, Türkiye ve İslam*, Ankara: Sarkaç Yayınları.

²⁷ I. Ramonet (2000: 9).

²⁸ Siyasî iktidarlar, genel olarak tekdüze bir basın politikasını benimserler. Oysa tekdüze basın, en fazla siyasî iktidara zarar verir. İki başlı buzağı üzerinde duran, toplumun ilgisini çeken kişilerin bedenleri ve özel yaşantıları üzerinde ayrıntılar veren bir basın dünyada olup bitenlerden habersiz kalır ve faaliyetini bu çerçevede sürdürürse bir alt sınıf bilgi işçileri üretir. İlgi çekmek için her şeyi basitleştiren bir dilin toplumsal katmanlarda yaygınlaşması siyasî yozlaşmayı beraberinde getirir. Hatta gündelik gazete dilinin aşırı bir şekilde etkisinde kalan yazarların yaygın kalıpları

tekrar etmesi bunun en somut görüntüsüdür. Bakınız: U. Eco (1998: 68-78).

²⁹ I. Ramonet (2000: 16-17).

³⁰ Bakınız: Macit, Nadim (2011), *Dünya Dil Sistemi ve Dini Söylem: Laik-Demokratik Sistem ve Teoloji*, Ankara: Sakaç Yayınları.

³¹ Harvey, David (2003: 370) *Post-modernliğin Durumu*, çev. Savran, Sungur İstanbul: Metis Yayınları.

³² Jorge, Larrain (1995:207) *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Modernite ve Üçüncü Dünyanın Varlığı*, çev. Domanıç, N. Nur İstanbul: Sarmal Yayınları.

³³ Harvey, D. (2003: 371).

³⁴ Schiller, H. (1993: 19-35).

³⁵ Nye, Joseph (2005: 15, 20) *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips Kitapları, Macit, Nadim (2011: 15) *Dünya-Dil Sistemi ve Dinî Söylem*, Ankara: Sakaç Yayınları.

³⁶ Paulo Freire (1971: 144) *Pedagogy of the Oppressed*, New York: Herder and Herder.

³⁷ Teun A. Van Dijk (1999: 334).

³⁸ Schiller, H. (1993: 14); N. Fairclough (1995: 40).

³⁹ Herhangi bir davranışın bölgeden bölgeye ve devletten devlete göre değiştiğini gösteren somut ve açıklayıcı birçok olay vardır. Afganistan'a mayın döşeyen SSCB ise bunun adı, *Sovyetler Afganılara Ölümü Miras Bıraktı*, olur. Fakat güç denkleminin bir gereği olarak ABD Afganistan'a girip ve uygun ortam oluşturmak için bulunduğu yerdeki mayınları temizledi ise bunun adı, *Çekip Giden Sovyetlerin Bıraktıkları Mayınlar Afganlıları Sakatlıyor*, bu nedenle ABD Mayınları Temizleyecek Elemanlar Yetiştiriyor, olur. Bakınız: N. Chomsky (2000: 55) Aynı eylemin birinde insanlığa karşı, diğerinde insanlığa karşı duyulan coşkuya dönüşmesi küresel sistemin uyguladığı denetleme politikasında medyanın aldığı rolü somut bir şekilde ortaya koyar. Soğuk Savaş döneminde Orta Doğu devletlerini yöneten diktatörlerin Müslüman Kardeşler örgütüne yönelik faaliyetlerini irtica ile mücadele olarak takdim edenlerin, değişen güç dengelerine uyum göstererek bu kez siyasi otoritelere karşı direnenleri özgürlük arayışı olarak sunan güçler ve medya aynı mantığın ürünüdür. Ayrıntılı ve karşılaştırmalı bir inceleme özgürlük meselesinin ne kadar şaibeli olduğunu gösterir. Bu durum, küresel ve bölgesel siyasi otoritelerin özgürlüğü tanımladıklarını ve bu tanım uygun davranmanın özgürlük olarak algılandığını göstermektedir. Demek ki özgür basın, iç muhalefeti kontrol altına için gerekli yanlısamaları üretmek yönünde çaba göstermekte ve bunu sağlamak için toplum psikolojisine uygun kişisel trajediler uydurmakta, toplumsal algıyı kontrol edecek diziler ve programları abartarak özel bir yoğunluk alanı oluşturmaktadır.

⁴⁰ Politikanın pratikte devletin denetimini sağlamak için mücadele eden yatırım grupları arasındaki ilişkilere indirgenmesi ve medyanın bir yatırım grubu olarak politikanın içinde yer almasını sağlamaktadır. Böyle bir yapı içerisinde bağımlı hâle gelen medyanın toplumu siyasi ve iktisadi alanın tabiatına ve gereğine uygun olarak bilgilendirmesi üzerinde durulması gereken kuşkulara neden olmaktadır. Böyle bir konum ve tutum içine giren medyanın özgürlüğü iktidarın dinine iman etmekten başka bir şey değildir. N. Chomsky (2002: 14-15, 25-26).

⁴¹ Ramonet, I. (2000: 9).

⁴² Chomsky, N. (2000: 22).

⁴³ Schiller, H. (1993: 13).

⁴⁴ Schiller, H. (1993:9).

⁴⁵ Teun, A. Dijk, Van (1999: 337).

⁴⁶ Teun A. Dijk, Van (1999: 345).

⁴⁷ Schiller, H. (1993: 10).

⁴⁸ Bakınız: Gyorgy Szondi (2008: 14-18) *Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences*, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendear.'

⁴⁹ Teun A. Dijk, Van (1999:335).

⁵⁰ Bakınız: Joseph Nye (2005: 15-52) *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips Kitapları.

⁵¹ Nye, J. (2005: 79).

⁵² Milliyet Gazetesi, CIA'dan Türkiye'ye Eroin Uyarısı: Afganistan PKK'yı Kullanıyor, 3 Ocak 2010.

⁵³ Schiller, H. (1993:9).

⁵⁴ Nye, J. (2008: 102) "Public Diplomacy and Soft Power", *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, (Vol: 616, Nu: 94).

- ⁵⁵ Aktaran: Noam Chomsky, (2002: 25) *Terör Kültürü*, çev. Cevdet, Taha İstanbul: Pınar Yayınları.
- ⁵⁶ Kepel, Gilles (1991: 65) *Tanrı'nın İntikamı*, çev. Kırmızı, Selma İstanbul: İletişim Yayınları.
- ⁵⁷ Bkz: Chalmers Johnson (2005) *Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı*, çev. Kösebalaban, Hasan İstanbul: Küre Yayınları.
- ⁵⁸ Chomsky, N. (2002: 112).
- ⁵⁹ Schiller, H. (1993: 38).
- ⁶⁰ Schiller, H. (1993: 176).
- ⁶¹ David Ray Griffin, (1989: 2) *God and Religion In The Post modern World*, State University of New York.
- ⁶² bk. D. Ray Griffin, (1989: 2-3).
- ⁶³ Bakınız: Macit, Nadim (2010), *Dünya Kurmak: Eylem ve Değişim*, Ankara: Berikan Yayınları.
- ⁶⁴ Corm, Georges (2008: 19) 21. *Yüzyılda Din Sorunu*, (çev: Ş. Sönmez) İstanbul: İletişim Yayınları.
- ⁶⁵ Güngör, Erol (1991: 39) *İslam'ın Bugünkü Meseleleri*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ⁶⁶ Bernstein, Richard (1983: 16) *Beyond Objektivizm and Relativizm: Science, Hermeneutics and Praoris*, Philadelphia: University of Pennsgetanio.
- ⁶⁷ B. H. Liddell Hart (2003: 21) *Strateji: Dolaylı Tutum*, çev. Koçak, Selma İstanbul: Doruk Yayınları.